

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2022 30 stp
Fakultetet for landskap og samfunn

«Så lenge jeg er ærlig, er det greit»

En kvalitativ studie om hvordan ungdommer i 1.klasse på videregående snakker med sine foresatte om alkoholrelaterte temaer.

Kristine Haaksvold Dahl
Folkehelsevitenskap

Forord

Jeg husker den første forelesningen min ved NMBU, hvor foreleseren sa; «Det er lett å tro at folkehelse er hyggelig. Men når dere er ferdige med mastergraden deres, så vil dere skjønne at det er det ikke alltid».

Nå som jeg endelig har ferdigstilt min masteroppgave og har fullført min mastergrad i Folkehelsevitenskap, er det nå tydelig hva foreleseren mente den gangen. For det er ikke alltid lett å ta innover seg det faktum at i Norge i dag er det noen som vokser opp i et ressurssterkt hjem, med en familie som kan løfte deg opp og gi deg et godt utgangspunkt til å lykkes, mens andre trekker et mye dårligere lodd, som vil følge dem resten av livet, både når det kommer til utdanning, karriere og helse.

Samtidig har det vært utrolig interessant å lære om dette, og forstå hvor viktig folkehelsearbeidet er for å gjøre livet bedre til alle i samfunnet. Jeg sitter igjen med en følelse av at folkehelsearbeid kommer til å spille en viktig rolle i fremtiden til landet her, og jeg er glad for at jeg tok et studievalg som gjør at jeg kan ta en del i dette arbeidet.

Jeg vil også bruke denne muligheten til å takke. Først vil jeg gi en liten «klapp på skulderen» til meg selv for at jeg klarte å gjennomføre dette. Jeg hadde aldri trodd når jeg startet denne mastergraden, at jeg ville skrive en kvalitativ masteroppgave om ungdommer og alkohol. Men det gjorde jeg, og det har vært noe av det mest spennende og lærerike jeg har gjort.

Stor takk mine veiledere; min interne veileder Ingeborg Pedersen, og min eksterne veileder Kristin Buvik, ved Folkehelseinstituttet, som gav meg den tilliten at jeg fikk lov til å jobbe med data fra deres undersøkelse. Setter så pris på den tiden dere to har gitt til meg, for alle gode råd og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg kunne ikke ha klart det uten dere.

Og til familien min; Min mann, Amir, takk for at du har vært min største supporter gjennom hele prosessen. Og til barna min, Othelie og Chloè, vil jeg bare si at arbeidet med denne masteroppgaven har lært meg en del om hva det vil si å være foreldre til ungdommer i dag. Jeg er nå mer forberedt når den tid kommer! Men jeg lover dere at oppdragelsen deres vil fortsatt bestå av uendelig kjærlighet og støtte. Takk til Morfar som har holdt dørene åpne på Røros, når jeg trengte litt intens studietid. Og takk til alle de fantastiske og inspirerende medstudentene jeg har vært så heldig å få møte gjennom de to årene her på NMBU.

Jeg vet ikke hvor veien går etter dette, men jeg vet at jeg kommer til å jobbe med mennesker, og jeg vet at jeg kommer til å bruke denne mastergraden til å gjøre noe godt!

Kristine Haaksvold Dahl, Oslo 2022.

Sammendrag

Bakgrunn: Alkohol er vanlig blant norske ungdom, og det er også den yngre delen av befolkningen hvor blant annet helgefyll er mest vanlig. Ungdommer er derfor en sårbar gruppe for flere av skadevirkningene av alkohol, og alkoholbruk er den største risikofaktoren for tap av friske leveår hos yngre mennesker. Samtidig viser undersøkelser at ungdommer i dag debuterer senere med alkohol og drikker mer moderat. Da foresatte har en påvirkende rolle i ungdommers drikkemønster, har foresatte blitt pekt ut som en av flere årsaker til endring i drikkekultur hos ungdommer i dag. Ved å se nærmere på hva det er som preger samtale mellom ungdommer og foresatte når det kommer til alkoholrelaterte temaer, og hvordan ungdommer opplever å bli påvirket av foresatte holdninger, vil man kunne innhente mer kunnskap om hvordan foresatte i dag er med på å påvirke ungdommers valg rundt alkohol.

Metode: Kvalitative, semistrukturerte dybdeintervjuer fra «Mitt liv» undersøkelsen, med et utvalg på 20 elver som går i 1.vgs, fra flere lokalisasjoner i Norge. Rekruttering, intervju og transkribering er utført av forskere ved FHI.

Resultater: Analysen førte til tre hovedtemaer: *Gode familierelasjoner*, gode relasjoner med foresatte er med på å skape åpen samtale rundt alkohol som preges av tillitt, ærlighet og gjensidighet. *Engasjerte foresatte*, foresatte har en delaktig rolle i ungdommers sosiale liv, gjennom å kjøre/levere, kjøpe alkohol og tillate fester, samt legger opp til å ha kontakt med hjemme når ungdommene er ute. *Foresattes holdninger*, regler og holdninger som foresatte har rundt alkohol, er viktig for ungdommer å overholde.

Konklusjon: Funne i studien viste at foresatte spiller en viktig rolle i hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol, også på videregående skole. Samtaler mellom foresatte og ungdommer om alkohol er relasjonsbasert, hvor tette relasjoner bidrar til åpne samtaler rundt alkohol, som er basert på tillitt og gjensidighet. Det er også samarbeid mellom ungdommer og foresatte når ungdommer er ute med venner, som handler om at foresatte har oversikt og kan være til stede. Ungdommer lytter til råd foresatte har rundt alkohol og foresattes holdninger er med på å påvirke hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol.

Abstract

Background: Alcohol is common among adolescence in Norway. It is the younger part of the population where things like the so-called «weekend drunkenness» takes most place, and young people are therefore a vulnerable group for several of the harmful effects of alcohol, particular to damages such as accidents, injuries and violence. Alcohol in Norway today is the biggest risk factor for the loss of healthy years of life in younger people. At the same time, research shows that adolescence today's start drinking alcohol later and drink more moderately compared to previous generations. Parents have an influential role in young people's drinking pattern, and have been seen as one of several reasons why we see this changes in adolescence drinking habits . By looking more closely at what characterizes the conversations between adolescence and parents regarding alcohol-related topics and have a look at how adolescence speaks about being influenced by their parents view on alcohol, it might be possible to obtain more knowledge on how parents today help to influence adolescence choices around alcohol.

Method: A semi-structured qualitative interview was used as method. The dataset was from the "Mitt liv" survey from FHI, with a sample size of 20 participants from upper secondary school, from several locations in Norway. Recruitment, interviews and transcription were all conducted by researchers at FHI.

Results: The analysis showed three themes: Good family relationships, help to create an open conversation about alcohol that is characterized by trust, honesty and reciprocity. Involved parents; an active role in the social life of the adolescent, through driving/delivery, buying alcohol and allowing parties, as well as making arrangements to have contact when the young people are out. Parents view on alcohol are important for adolescence own choices on alcohol and the perception of the choice other adolescencens do regarding alcohol.

Conclusion: Findings in the study showed that parents play an important role in adolescencens choices on alcohol, also at upper secondary school. Conversations between parents and adolescence about alcohol are relationship-based, where close relationships contribute to open conversations about alcohol, which are based on trust and reciprocity. There is also cooperation between young people and parents when young people are out with friends, which is about parents having an overview and being able to be present when necessary. adolescence listen to their parents' advice about alcohol and their parents' s view on alcohol helps to influence the choices make about alcohol.

Innholdsfortegnelse

1.0: Innledning.....	4-5
2.0: Bakgrunn og teori.....	6
2.1 Ungdom og alkohol.....	6
- 2.1.1: Alkohol i ungdomstiden.....	7
- 2.1.2: Ungdommer og skadevirkningen av alkohol.....	8-9
- 2.1.3 Alkoholforebyggende arbeid.....	9-11
2.2: Alkohol og dagens generasjon ungdom.....	11
- 2.2.1 Alkoholforbruk hos ungdom i dag.....	12-13
- 2.2.2 Ungdommens sosiokulturelle normer rundt alkohol.....	13-14
2.3: Foresatte, en påvirkende faktor.....	14-15
- 2.3.1: Foresattes påvirkning.....	15
- 2.3.2: Faktorer i «ikke-alkohol spesifikk» påvirkning.....	16
- 2.3.3: Mindre løsrivelse fra foresatte.....	17-18
- 2.3.5: Tidligere forskning.....	19-20
2.4: Teori.....	20
- 2.4.1: Banduras teori om sosial læring.....	20-21
- 2.4.2: Forventningsteorien.....	21-22
- 2.4.3: Hirschi`s Teori om sosial kontroll (SCT).....	22-24
3.0: Problemstilling.....	25-26
4:0 Metode.....	27
4.1: Valg av forskningsmetode.....	27
4.2: Data og utvalg.....	27

- 4.2.1: Utvalg og setting.....	28
- 4.2.2: Intervju og transkribering.....	28-29
4.3: Analyse av kvalitativ intervju.....	29-35
4.4: Etikk.....	35-36
5.0 Resultater.....	37
5.1: Gode familierelasjoner.....	37
- 5.1.1: Vennskap.....	37-38
- 5.1.2: Åpenhet rundt alkohol.....	38-39
- 5.1.3: Å skuffe sine foresatte.....	39-40
- 5.1.4: Tillitt og åpenhet rundt alkohol øker med alder.....	40-42
5.2: Engasjerte foresatte.....	42
- 5.2.1: Oversikt.....	42-43
- 5.2.2: Kjøpe alkohol til ungdommen.....	43-44
- 5.2.3: «Vær forsiktig»-praten.....	44-46
5.3: Foresattes holdninger og ungdom.....	46
- 5.3.1: Ungdoms oppfattelse av egne foresattes holdninger.....	46-48
- 5.3.2: Foresattes holdninger påvirker drikkemønstre.....	48-49
6.0 Diskusjon.....	50
6.1: Diskusjon av funn.....	50
- 6.1.1.Gode familierelasjoner.....	50-54
- 6.1.2 Engasjerte foresatte.....	55-58
- 6.1.3 Foresattes holdninger.....	58-60

6.2: Oppsummering	60-61
6.3: Metodediskusjon.....	61
- 6.3.1 Stryker og svakheter med datasettet.....	62-63
- 6.3.2 Kvalitetskriterier i kvalitativ metode: Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.....	63-66
7.0: Konklusjon.....	67
Referanseliste.....	68-74

Vedlegg

- Kontrakt med FHI
- Intervjuguide

1.0 Innledning

Som del av en større, internasjonal trend, viser undersøkelser at ungdommer i Norge i dag debuterer senere med alkohol og drikker mer moderat (Group, 2020). Selv om det er variasjoner, så er det mange unge i dag som har sitt første møte med alkohol når de går på videregående skole (Bakken, 2021).

Foresatte spiller en viktig rolle i ungdommers drikkemønster (Bakken, 2021), og kan påvirke ungdommers drikkemønster både «alkohol spesifikt», som er gjennom egne adferd rundt alkohol, og «ikke- alkohol spesifikt», som er påvirkning gjennom oppdragelsesstilen og familiemiljøet (Cleveland et al., 2014).

Dagens oppdragelsesstil og foresattes holdninger til alkohol, pekes på som en av forklaringene til nedgangen i alkoholbruket hos ungdommer og endring i deres egne normer rundt alkohol (Pape et al., 2018), og at dette igjen kan skyldes samfunnsendringer som bidrar til ungdommer og voksne vokser tettere på hverandre (Twenge, 2017; Twenge & Campbell, 2018; Øya & Vestel, 2014). Undersøkelser viser deriblant at ungdommer i dag er mer hjemmekjære, og mer fornøyd med sine foresatte, som de opplever er viktige støttespillere i deres liv (Bakken, 2021). Studier viser også at når det kommer til alkohol, vil ungdommer i større grad rette seg mer etter råd fra foresatte (Aalmen & Henriksen, 2018).

Selv om ungdommer debuterer senere og drikker mer moderat, er alkoholrus mest utbredt hos den yngre delen av befolkningen (Skretting et al., 2017). Ungdommer er derfor særlig utsatt gruppe for alkoholrelaterte skadene knyttet opp mot fyll (Kvaavik & Rossow, 2018). Dette gjør at de er en viktig gruppe for det alkoholforebyggende arbeidet (omsorgsdepartementet, 2021).

Det kan være viktig å se nærmere på hvordan rolle foresatte i dag spiller inn på hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol på videregående, når alkohol blir mer vanlig og mer sosialt akseptert (Bakken, 2021; Buvik et al., 2021). Jeg skal i denne masteroppgaven prøve å forstå foresattes påvirkning, ved å se nærmere på hva det er som preger samtalene ungdommene har med sine foresatte rundt alkoholrelaterte temaer og spørsmål, og hvordan ungdommer snakker om at de blir påvirket av foresattes holdninger.

Dette vil jeg iverksette ved å utføre en kvalitativ analyse basert på semistrukturerte dybdeintervjuer av ungdommer som går i første klasse på videregående skole. Intervjuene har

jeg fått tilgang til fra Folkehelseinstituttets MITT LIV-undersøkelse, som er en longitudinell, multimetodisk undersøkelse beregnet på å identifisere og undersøke risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer som er knyttet til bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler i ungdomsårene (Brunborg et al., 2019). Oppgavens teoretiske forankring er valgt med det som formål å bedre å forstå hva som motiverer ungdommer til å drikke, gjennom Goldmans forventningsteori (Goldman et al., 1987). I henhold til foresattes påvirkning, forstå hvordan foresatte påvirke «alkohol spesifikke» gjennom Banduras teori om sosial læring (Bandura & Walters, 1977), og hvordan foresatte påvirkes «ikke-alkohol spesifikt» gjennom Hirschi`s teori om sosial kontroll (Hirschi, 1969).

Ved å innhente kunnskap rundt hvordan ungdommer opplever å snakke med sine foresatte om alkoholrelaterte temaer, og hvordan de omtaler foresattes holdninger, fra deres egen livsverdener, vil kunne bidra med nye hypoteser om hvilken rolle foresatte har i dag med hensyn til ungdommenes valg tilknyttet alkohol. Innenfor folkehelsevitenskapen vil slik kunnskap kunne være viktig med tanke på hvor man skal legge ressursene i det forebyggende arbeidet rettet mot ungdommer. Dette gjelder særlig for de grupperettede tiltakene hvor studier blant annet viser til at programmer som er rettet mot familier, såkalte familieintervensjoner, har vist seg å ha effekt på å både øke debutalderen for alkohol, og redusere risikofylt adferd forårsaket av alkoholrus (Smit et al., 2008)

2.0 Bakgrunn og teori

I dette kapitlet skal jeg utdype oppgavens tema, empiri og teoretiske perspektiver. Kapitlet er delt opp i fire underkapittel.

Første underkapittel handler om ungdommer og alkohol generelt, hvorfor ungdommer drikker alkohol, hva de ulike skadevirkningene er hos ungdommer, og det forebyggende arbeidet rettet mot ungdommer i dag

Videre vil jeg se nærmere på tall fra ulike ungdomsundersøkelser rundt alkoholforbruket hos ungdommer i dag, og de sosiokulturelle normene studier peker på at ungdommer har i dag rundt alkohol. Deretter skal jeg nærmere på hvordan foresatte påvirker ungdommer og hvordan samfunnsendringer kan være med på å endre relasjoner mellom ungdommer og foresatte, og også ungdommers forhold til alkohol, samt tidligere forskning. Det siste underkapitlet er det teoretiske rammeverket for oppgaven.

2.1 Ungdom og alkohol

Alkohol har spilt en viktig rolle for mennesker gjennom tidene, og ulike kulturer har utviklet egne, unike drikkekulturer, som igjen har fått fotfeste i samfunnet og har vært viktig for det sosial samværet vi har med andre (Room, 1997). I Norge er alkoholforbruket lavt i sammenligning med andre land, men drikkekulturen kjennetegnes at det drikkes et relativt stort kvantum når det først drikkes, noe som oftest skjer i helger og høytider. Den samme drikkekulturen finner vi hos norsk ungdom, som også er den gruppen hvor alkoholrus er mest vanlig (Skretting et al., 2017).

I dette underkapitlet skal jeg se nærmere på hvilken betydning alkohol har for ungdommer. Deretter skal jeg se nærmere på hvorfor de er en særlig utsatt for skadevirkningene av alkohol. De ulike skadene alkohol kan forårsake hos ungdommer, bidrar til at de er en viktig gruppe for det forebyggende arbeidet, og jeg skal avslutte underkapitlet med å se hvordan det forebyggende arbeidet er lagt opp i dag, for å hindre at ungdom får tilgang til alkohol og redusere de eventuelle skadene som alkohol kan forårsake.

2.1.1 Alkohol i ungdomstiden

For ungdommen spiller alkohol en sentral rolle. Å eksperimentere med alkohol kan betraktes som en slags rituell overgang til voksenlivet, gjennom at ungdommen får utforske normer, regler og sin egen identitet. (Ødegård & Pedersen, 2021). Det er i denne perioden av livet hvor man søker uavhengighet fra familien, og hvor behovet for samhold og tilhørighet blant jevnaldrende blir større. Man begynner å utforske nye, sosiale arenaer, og det er i denne perioden de fleste blir introdusert til alkohol og starter med å eksperimentere. Alkohol og alkoholrusen bidrar til samhold og tilhørighet og senker de mange usynlige sosiale barrierene ungdommene opplever i sin hverdag (Kuntsche et al., 2005).

Ungdommer under 18 år oftest tilgang til alkohol gjennom andre eldre ungdommer som enten gir dem det, eller kjøper det til dem. Men det er også flere ungdommer som også får kjøpt dette selv på utsalgssteder og skjenkesteder, eller som får alkohol fra sine foresatte (Rossow et al., 2005)

For de fleste ungdommer under 18 år, konsumeres det som oftest alkohol på såkalte «private fester» hjemme hos ungdommer hvor foresatte ikke er til stede. Slike fester er ofte forbundet med mindreårige som driver med overdreven festing og fyll (Storvoll et al., 2010). For ungdommer kan det også arrangeres såkalte «vors» før fester, hvor man først møtes bare en liten gjeng for å drikke alkohol (Aalmen & Henriksen, 2018). Slike «vors» er igjen forbundet med høyere grad av rusdriking (Storvoll et al., 2010).

For ungdom flest handler det å drikke alkohol og dra på fester om de sosiale fordelene det gir (Kuntsche et al., 2005). Det å kunne delta på fester og «vors» er for ungdommer å ta del i et komplisert sosialt spill, som er avhengig av vennegjeng og nettverk. Ungdommene jobber aktivt i forkant av festen for å delta, og opplevde selv at det er viktig å være med i samtaler rundt om det som hadde skjedd på festene når helgen er over, og at dette er med på å gi dem en opplevelse av samhold og tilhørighet (Aalmen & Henriksen, 2018). Ungdommer opplever derfor at drikking av alkohol kan gi sosiale fordeler, da man blir invitert til fester og inkludert inn i ett bredere sosialt nettverk (Buvik et al., 2021). Å avstå fra å drikke alkohol kan derfor føre til at ungdommer opplever mindre sosial tilhørighet og også isolasjon (Buvik et al., 2021; Järvinen & Gundelach, 2007). Til tross for de mange fordelene alkohol kan gi under ungdomstiden, er ungdommer også sårbare for de mange skadevirkningene som kan følge av alkohol.

2.1.2 Ungdom og skadevirkningen av alkohol

Alkoholholdige drikker inneholder etanol og alkoholemolekylene som påvirker hjernen gjennom en rekke ulike effekter. Disse effektene er stimulerende symptomer, endring av stemningsleie, svekket konsentrasjon og innlæring, kritikkløshet, samt at den har en dempende karakter. Rusen er mengdeavhengig og har derfor en varierende intensitet (Mørland, 2003). Skadevirkningene av alkohol er mange, og et høyt alkoholkonsum i samfunnet påvirker både individer, familierelasjoner og samfunnet som helhet. Alkohol har en toksisk effekt som kan forårsake kroniske helseplager, som for eksempel hjerte- og karsykdommer og leverskader. Høyt alkoholinntak og akutt beruselse vil kunne gi alvorlige følger som ulykker, skader og vold. Et langvarig høyt alkoholforbruk vil igjen føre til alkoholavhengighet som igjen er forbundet med andre typer skader og problemer, som kan være av økonomisk og familiær karakter (Babor et al., 2010).

Globalt er de ulike skadene forårsaket av alkohol så store og omfattende at de er estimert til årlig å forårsake omtrentlig 5,3 % av alle årlige dødsfall i verden (Organization, 2019).

Skadevirkningene av alkohol rammer også ulikt i samfunnet, hvor voksne og ungdommer som vokser opp i hjem med mer lav sosialøkonomisk status, oftere har større sannsynlighet for å bli utsatt for alkoholrelaterte skader og ende opp i uønskede situasjoner (Møller et al., 2019). Også i Norge bidrar alkohol til en betydelig andel av sykdomsbyrden i befolkningen, særlig for aldergruppen 15-49 år, hvor alkoholbruk er den største risikofaktoren for tap av friske leveår (Griswold et al., 2018; omsorgsdepartementet, 2021).

Ungdommer har ikke hatt like lang erfaring med alkoholkonsumering til å få helsen svekket av kronisk misbruk av alkohol (Pape & Rossow, 2007), selv om et høyt alkoholbruk tidlig i tenårene kan forstyrre den fysiske og mentale utviklingen (Pape & Rossow, 2007), f.eks. hukommelse, læring, planlegging, beslutningstaking, impuls kontroll og språk (Spear, 2018), og det er sammenhenger mellom et hyppig alkoholbruk, tidlig alkoholdebut hos ungdom og mentale helseproblemer som angst og depresjon (Skogen et al., 2014). Det er hovedsakelig de alkoholrelaterte skadene knyttet opp mot fyll, som ungdom er mest utsatt for (Kvaavik & Rossow, 2018). Beruselsesdriking øker risikoen for akutte skader og risikoadferd, og gjør de mer sårbare for «blackouts», dvs. kortvarige bevissthets- og hukommelsestap som er med på å øke sannsynlighet for uønskede situasjoner (Wilhite & Fromme, 2015). Ungdom som er beruset, havner oftere i ulykker, har større sannsynlighet for å utøve vold eller bli utsatt for

vold, samt at de oftere utfører selvskading. Ungdom som drikker, rapporterte også oftere om risikoadferd som promillekjøring og bruk av narkotiske stoffer (Pape & Rossow, 2007). Ungdom er også overrepresentert blant dem som behandles for alkoholforgiftning ved norske legevakter (Sandvik & Hunskår, 2017).

I alkoholberuset tilstand økes også sannsynligheten for å ha ubeskyttet samleie, og hele 5 prosent rapporterte om seksuell utnyttelse, fordi de var så fulle at de ikke klarte å gjøre motstand (Pape & Rossow, 2007). Dessuten vil et eventuelt overgrep i beruset tilstand også kunne redusere sannsynligheten for at overgrepet vil bli definert som en voldtekt (Stefansen & Smette, 2006). Tenåringer, spesielt jenter, utsettes også oftere for uønsket berøring på utesteder hvor det skjenkes alkohol (Stefansen et al., 2014).

Da ungdommer er særlig utsatt for skadevirkningene av alkohol, er dette en viktig gruppe i det forebyggende arbeidet i folkehelsen.

2.1.3 Alkoholforebyggende arbeid

I Norge er det folkehelseloven ("Folkehelseloven – fhl," 2011) og alkoholloven ("Alkoholloven – alkhl," 1989) som forplikter stat og kommune å beskytte innbyggere mot å bli utsatt for de ulike skadene og lidelsene som alkohol forårsaker, gjennom å begrense forbruket av alkohol. Folkehelselovens §7 ("Folkehelseloven – fhl," 2011) forplikter også norske kommuner å utføre forebyggende arbeid gjennom blant annet å utvikle egne alkoholpolitiske handlingsplaner som skal regulere skjenking og salg av alkohol, samt kartlegge helsesituasjonene i kommunen for å undersøke om det blant annet foreligger grupper som er mer sårbare for skadevirkningene av alkohol (omsorgsdepartementet, 2021). Eksempler på slike kartleggingsplattformer som er viktig for det forebyggende arbeidet hos ungdom, er folkehelseprofiler, oppvekstprofiler og Ungdata (omsorgsdepartementet, 2021). Selv om det er 18 års aldersgrense for kjøp av alkohol, er det ingen forbud for mindreårige mot å drikke alkohol, og de fleste debuterer med alkohol før de fyller 18 år (Kvaavik & Rossow, 2018). Da ungdom en viktig målgruppe for det alkoholforebyggende arbeidet, handler dette arbeidet i stor grad å om å begrense ungdommers tilgang til alkohol ved å iverksette de mest effektive befolkningsrettede tiltakene (omsorgsdepartementet, 2021). Befolkningsrettede tiltak er de tiltakene som er rettet mot befolkningen som helhet (Dalgard et

al., 2011), og gjennom alkoholloven ("Alkoholloven – alkh1," 1989) brukes virkemidler som bevillingssystem, vinmonopolordning, reklameforbud, alkoholavgifter og aldersgrenser på alkohol for å redusere alkoholforbruk, påvirke holdninger og senke etterspørselen (omsorgsdepartementet, 2021). Norge fører i dag en relativ konservativ alkoholpolitikk sammenlignet med andre land, med 18 års aldersgrense for salg av øl og vin, og 20 års aldersgrense for salg av brennevin, samt at vi har høye alkoholavgifter og forbud mot reklame for alkoholholdige drikkevarer (Rossow et al., 2007).

I tillegg til de befolkningsrettede virkemidlene finnes det et rusforebyggende arbeid rettet mot ungdom, som ofte anvender holdningsskapende kampanjer som virkemiddel.

Holdningsskapende kampanjer kommer inn under det som kalles for grupperettet forebygging, som er mer rettet mot grupper med forhøyet risiko for å bli utsatt for sykdom og skade (Dalgard et al., 2011). Slike kampanjer kan drives i statlig regi eller gjennom private organisasjoner, hvor målet er å øke kunnskapsnivået rundt et bestemt tema, som deretter skal kunne bidra til endring av holdninger og adferdsmønstre. Gjennom slike kampanjer skal man «være i forkant», altså før det skjer, og de skal kunne treffe hele målgruppen (Rossow et al., 2010). Holdningsskapende kampanjer bruker derfor ofte skoler som arena. Skolen gjør det mulig å nå en stor del av ungdommene, også ungdommer som er mer sårbare og utsatt for bestemte risikofaktorer og skadevirkninger. Skolen er også en arena hvor man kan samarbeide med foresatte, og skolen skal kunne legge til rette for et godt hjem-skole-samarbeid (omsorgsdepartementet, 2021).

Selv om holdningsskapende kampanjer er et populært virkemiddel, har de en tendens til å ha liten til ingen effekt (Babor et al., 2010; Rossow et al., 2010). Den begrensende effekten holdningsskapende kampanjer har, skyldes at adferdsendringer er utfordrende. Rossow, Pape og Baklien har brukt McGuire (1985) sin modell for overtalelse, for å illustrere kompleksiteten med å endre adferd gjennom holdningsskapende kampanjer. I denne modellen kan prosessen fra eksponering til adferdsendring betraktes som en responskjede, hvor man i første ledd må eksponeres for budskapet. Dette budskapet må ha så stor effekt at det fanger vår oppmerksomhet og interesse. Deretter, når det har fanget vår oppmerksomhet, må man forstå argumentasjonen som ligger bak, akseptere den og gi etter for de anbefalingene kampanjen har. Videre må man sikre seg at informasjonen oppbevares i langtidshukommelsen vår, slik at den kan hentes fram i situasjoner hvor det er behov for den, slik at vi kan handle i henhold til beslutningen og til slutt konsolidere den som en del av vårt repertoar. Det kan

derfor være vanskelig å forvente en stor grad av adferdsendring på bakgrunn av slike kampanjer. Det gjør det heller ikke lettere å avstå fra alkohol, da det er et allment akseptert rusmiddel med en kulturell kodeks og med en effekt som har en positiv sosial påvirkning. (Rossow et al., 2010).

Studier har vist at holdningsprogrammer som er rettet mot foresatte og barn/ungdom, altså familieintervensjoner, kan ha vært effektive for å øke debutalderen for alkohol og redusere risikofylt adferd forårsaket av alkohol hos yngre mennesker (Smit et al., 2008). I Norge har det vært en økende interesse i å se nærmere på foresattes rolle i ungdoms utvikling av drikkemønster (Bolstad et al., 2010), men at det er rapportert om få norske forebyggingstiltak med foreldre i sentrum, som har gjort det vanskelig å måle effekten av slike tiltak (Bolstad et al., 2010). I det svenske programmet Örebro Prevention Program (Bolstad et al., 2010). Örebro Prevention Program er et samarbeidsprosjekt med bestemte skoler i Sverige, hvor skolen har gitt foresatte opplæring i å adoptere eller opprettholde en nulltoleranse for alkohol blant ungdommer under 18 år. Analysen viste at disse intervensjonene hadde effekt og at ungdom med foresatte som deltok i kontrollgruppen, hadde færre episoder med både rusdriking og regelmessig driking av alkohol enn ungdom hvor foresatte ikke deltok (Koutakis et al., 2008).

2.2 Alkohol og dagens generasjon ungdom

Som poengtert i forrige underkapittel, spiller alkohol en viktig rolle i ungdomstiden, både som en symbolsk overgang til voksenlivet (Ødegård & Pedersen, 2021), og at det bidrar til å gi mange sosiale fordeler (Kuntsche et al., 2005). Samtidig viser data at ungdommer i dag debuterer senere med alkohol og drikker mer moderat enn tidligere generasjoner.

I dette underkapittelet skal jeg se nærmere på slik data, og de ulike sosiokulturelle normene rundt alkohol, som studier peker på er med på å prege ungdomsbildet i dag.

2.2.1 Alkoholforbruk hos ungdom i dag

Den siste Ungdata undersøkelsen, som er en årlig undersøkelse som utføres på ungdomsskoler og videregående skoler i hele landet, og hvor man deriblant ser nærmere på rusmiddelbruk blant ungdommer i Norge i dag (Bakken, 2021; omsorgsdepartementet, 2021), viste at hos ungdom i aldersgruppen 15 til 16 år, hadde halvparten av ungdommene drukket alkohol det siste året, og 1 av 5 ungdommer rapporterte at de også hadde drukket seg fulle (Bakken, 2021). I ESPAD-rapporten fra 2019, som er en stor europeisk skoleundersøkelse, hvor man samler inn og sammenligner data om bruk av tobakk og rusmidler hos ungdom i aldersgruppen 15-16 år, fra over 30 land i Europa (Group, 2020), viste også at flertallet av 15-16 åringer i Norge hadde drukket alkohol. Men ved å en sammenligning av data helt tilbake til 1995 og til fram dag, viste at det har vært en nedgang i alkoholbruk blant ungdommer i 15-16 års alderen (Group, 2020). Alkoholbruken hos ungdommer i denne aldersgruppen, var høyest rett før tusenårsskiftet, men etter tusenårsskiftet skjedde det et skifte, og man begynte å se en nedgang i alkoholbruk hos ungdom, en nedgang som varte helt fram til 2015, og som har holdt seg stabilt lav siden. Nedgangen gjelder begge kjønnene, og omfatter både antall ganger de har oppgitt at de har drukket alkohol, og antall ganger de har drukket mye (Group, 2020).

ESPAD-undersøkelsen peker på at det er reduksjon i bruken av alkohol blant ungdom i de fleste av landene. Samtidig peker ESPAD-rapporten på at det også er variasjoner mellom landene, og viser til at, med unntak av Danmark, ser man en tydelig nedgang i konsumering av alkohol og beruselsesdrikking hos ungdommer i de nordiske landene (Group, 2020). Også andre vestlige land som Nord-Amerika og Australia rapporterer om samme nedgang i alkoholbruk hos ungdom (Looze et al., 2015; Pennay et al., 2015).

Også tall fra ungdata viste at ungdommer i dag drikker mindre enn tidligere generasjoner. NOVA-rapporten peker også på at det er stor variasjon mht. når ungdom begynner å drikke, at det er færre som drikker på ungdomsskoletrinnene, men at andelen økes når man begynner på videregående skole, for så å øke deretter (Bakken, 2021).

Det er ukjent hva det er som forårsaker nedgang i alkoholbruk hos ungdommer i dag. Siden endring av drikkekultur hos ungdommer er sammensatt, kan derfor være vanskelig å peke på én enkelt forklaring for nedgangen (Larm et al., 2018). Studier har pekt på flere mulige

faktorer som kan forklare nedgangen; deriblant at ungdommer er klare over skadevirkningene av alkohol (Bhattacharya, 2016), og at det er en endring i sosiale og kulturelle normer som gjør det mindre akseptabelt å drikke (Bhattacharya, 2016; Pape et al., 2018), effekten av de alkoholpolitiske virkemidlene (Pape et al., 2018), påvirkning av immigrasjon fra ikke-drikkende kulturer (Amundsen et al., 2005; Pape et al., 2018), bruk av teknologi og sosiale medier (Hops et al., 1996; Pape et al., 2018; Pennay et al., 2015; Raitasalo et al., 2018), og endring i oppdragelsesstil (Bhattacharya, 2016).

Det kan argumenteres for at alkohol ikke lengre har like høy status hos ungdommer som tidligere, og at dagens ungdommer i dag er mer opptatt av å bli sett på som ansvarlige voksne, enn opprørske ungdommer (Månsson et al., 2020; Törrönen et al., 2019).

2.2.2 Ungdommens sosiokulturelle normer rundt alkohol

I dag peker forskere på at det er nå en endring i de sosiokulturelle normene blant ungdommer, som man mener kan ha en sammenheng med nedgang i alkoholbruken hos ungdommer (Bhattacharya 2016, Pape, Rossow et al. 2018).

Studier basert på intervjuer av ungdommer, viser at ungdommer kan oppfatte alkohol som noe som har negativ effekt på helse og akademiske prestasjoner, og kan derfor være en avgjørende faktor til hvorfor ungdom avstår fra å drikke alkohol (Caluzzi et al., 2021).

Intervjustudier med norske ungdommer viser også at bevissthet rundt helse og skolepresentasjoner er viktig for ungdom, som førte til å moderere alkoholinntaket (Scheffels et al., 2020). Ungdommene kan også være opptatt av å ikke framstå i et dårlig lys på sosiale medier, og assosierte alkohol med tap av kontroll, hvor alkoholrus kunne ha negativ påvirkning på dømmekraft og rykte i sosial kontekst. Endringene i de sosiale normene kan bidra til at alkohol ikke spiller like viktig rolle i ungdommers liv, samtidig som det er mindre problematisk for ungdom i dag og ta et aktivt valg å ikke drikke alkohol og være åpen om det (Scheffels et al., 2020). Andre studier viser også at ungdommer opplever selv at de tar individualistiske valg når det kommer til alkohol (Törrönen et al., 2019; Aalmen & Henriksen, 2018), og når det gjelder ting som drikkepress, forteller ungdommer om heterogenitet i det sosiale relasjonene ungdommene, hvor de føler at det er akseptert å dra på

fester uten å drikke alkohol (Törrönen et al., 2019). Ungdommer i dag kan også ha et mer «modent» forhold til alkohol, at det er noe som kan nytes, som et glass vin, men at man ikke trenger å drikke alkohol for å bli beruset, og at man drikker alkohol når man vet at dette ikke går utover andre viktige aspekter ved livet, som skole, idrett mm (Månsson et al., 2020). På denne måten føler ungdommer at de ikke er like utsatt for gruppepress (Månsson et al., 2020; Törrönen et al., 2019). Samtidig utelukker ikke ungdommer at drikkepress finnes, men at ungdommer opplever at dette er noe andre ungdommer som utsattes for, og ikke seg selv (Aalmen & Henriksen, 2018).

Studier viser at ungdommer som går i 10. klasse på ungdomsskolen, ofte oppfatter alkohol som noe negativt (Lund & Scheffels, 2019). Mens når ungdommer begynner på videregående, endres holdningen til alkohol til å bli noe mer positivt. Dette kan skyldes at ungdommer utvikler nye nettverk som er med på å endre oppfatninger man tidligere har hatt rundt alkohol og festing, til noe som gir fordeler i en mer sosial kontekst (Buvik et al., 2021).

Foresatte er viktige rollemodeller for ungdommer og er med på å påvirke hvilke drikkemønstre ungdommene utvikler (Bakken, 2021; Törrönen et al., 2019). Det har derfor blitt spekulert i om alkoholbruk hos ungdommer og deres holdninger til alkohol igjen kan være påvirket av dagens oppdragelsesstil og foresattes egne normer rundt alkoholbruk hos tenåringer (Pape et al., 2018).

2.3 Foresattes rolle

I dette underkapittelet skal jeg se nærmere på hvordan foresatte er med på å påvirke ungdommers valg rundt alkohol, gjennom «alkohol spesifikt» og «ikke-alkohol spesifikt» påvirkning. I dette underkapittelet vil jeg også se nærmere på ulike faktorer som er med på å påvirke ungdommer drikkemønstre i en «ikke-alkohol spesifikk» retting, I henhold til «ikke-alkohol spesifikk» alkoholpåvirkning, peker studier deriblant på en økning i økt parental kontroll og bedre relasjoner mellom ungdommer og foresatte i dag, som to faktorer som er med på å påvirke hvilke valg ungdommer tar rundt alkohol (Bhattacharya, 2016). Jeg skal bruke underkapittelet til å se nærmere på hvordan disse faktorene påvirker ungdommer til å ta valg rundt alkohol. Videre skal jeg se nærmere på hvordan relasjoner

mellom foresatte er i endring, hva forskere peker på er de mulige årsakene til at disse endringene finner sted, og teorier som kan knyttes opp imot dette.

Jeg vil avslutte underkapittelet med å se på tidligere forskning.

2.3.1 Foresattes påvirkning

Forskning peker på at det er to ulike måter foresatte påvirker ungdommers drikkemønster; «Alkohol-spesifikk» alkoholpåvirkning betyr at ungdommer påvirkes av foresattes egne drikkemønster gjennom observasjoner de har gjort gjennom oppveksten og som de selv kopierer (Cleveland et al., 2014). Studier viser deriblant til sammenhenger mellom alkoholvaner hos foresatte og hvordan drikkemønster utvikler seg (long Foley et al., 2004; Rossow et al., 2016).

Den andre måten foresatte kan påvirke drikkemønsteret, er «ikke-alkohol spesifikk» (Cleveland et al., 2014). Med «ikke-alkohol spesifikt» påvirkning, handler det om at det er oppdragelsesstilen og familiemiljøet som påvirker hvilke valg ungdommer tar rundt alkohol (Cleveland et al., 2014). Det kan være sammenhenger mellom et positivt familiemiljø og nedgang i debutalder og alkoholbruk hos ungdommer (Nash et al., 2005). Å vokse opp i et positivt familiemiljø handler om å ha foresatte som er varme, hvor det er gode relasjoner, høy grad av emosjonell støtte og god kommunikasjon mellom ungdom og foresatte, hvor foresatte har generell god disiplin, for eksempel restriktive holdninger til alkohol, og hvor foresatte har kjennskap til hvor ungdommene befinner seg, og hvem de er sammen med (overvåkning) (Siobhan M. Ryan 2010).

Foresatte som viser høy grad av varme og kontroll, er kjennetegnet på det den amerikanske sosialpsykologen Diana Baumrind har kalt for en autorativ oppdragelsesstil (Baumrind, 1967). Den autorative oppdragelsesstilen er assosiert med senere alkoholdebut og mindre alkoholbruk hos ungdommer (Lund & Scheffels, 2019; Yap et al., 2017) og kan derfor antas å ha en positiv virkning på ungdoms drikkemønster (Blaasvær, 2019). Det er også den oppdragelsesstilen som blir betraktet som den ideelle måten å oppdra barn på i Norge i dag (Bakken et al., 2016).

2.3.2 Faktorer i «ikke-alkohol spesifikk» påvirkning

Forskere peker på at foresatte har strengere regler rundt alkohol, da de har mer kunnskap om de ulike skadevirkningen alkohol har på ungdommer (Bhattacharya, 2016; de Looze et al., 2014; de Looze et al., 2017; Larm et al., 2018; Törrönen et al., 2019). Deriblant har studier pekt på mulige sammenhenger mellom strengere reglesetting regler rundt alkohol i perioden 2003 til 2015, og nedgang i alkoholbruk hos ungdommer i samme periode (de Looze et al., 2017).

Studier viser at det i perioden mellom 2003 og 2015 også vært en økning i foresattes overvåking av ungdommer, at foresatte har mer oversikt over hvor ungdommene befant seg i fritiden og hvem de var sammen med (Larm et al., 2018; Raitasalo et al., 2018). At det er større grad av overvåking enn tidligere kan skyldes bruk av teknologiske hjelpemidler som smarttelefoner, som gjør at man i større grad kan interagere med hverandre, enten det er gjennom telefonsamtaler, tekstmeldinger eller bruk av sosiale medier (Raitasalo et al., 2018). For ungdommer er denne kommunikasjonen viktig, deriblant fordi de opplever at dette er med på å gjøre deres foresatte mindre bekymret (Törrönen et al., 2019).

Det å kommunisere med sine foresatte gjennom telefonen når man er ute i helgene, bidrar til å gi foresatte bedre oversikt og kontroll, men det kan også være et resultat av nye måter å interagere med hverandre på (Raitasalo et al., 2018). Selv om økt kontroll og strengere regelsetting rundt alkohol er assosiert med redusert bruk av alkohol hos ungdommer (de Looze et al., 2017), argumenteres det også for at det er vanskelig å finne direkte sammenhenger mellom disse faktorene og nedgang i alkoholbruk hos ungdommer i dag (Larm et al., 2018; Raitasalo et al., 2018). Det kan istedenfor tenkes at dette er to av flere faktorer som spiller inn sammen med andre faktorer, som sammen påvirker ungdommers drikkemønster i en bestemt retning (Larm et al., 2018). Forskere peker derfor på at nedgang i alkoholbruk også kan skyldes at det foreligger en strukturell endring i relasjonene mellom foresatte og ungdommer (Pape et al., 2018; Törrönen et al., 2019), hvor ungdommer i dag ikke er i like stort behov for å løsrive seg fra sine foresatte (Øya & Vestel, 2014).

2.3.3 Mindre løsrivelse fra foresatte

Det kan tenkes at en av grunnene til at ungdommer i dag ikke søker løsrivelse fra sine foresatte i like stor grad som tidligere generasjoner, er at de vokser tettere på hverandre fordi det ikke lengre er noen generasjonskløft som skiller generasjonene (Øya & Vestel, 2014). . Ordet «generasjonskløft» kommer fra den amerikanske sosialantropologen Margareth Mead (1901-1978). Mead mente at endringer i verden skjer så raskt at generasjoner vokser opp i ulike verdener og derfor er atskilt fra hverandre. For å overleve i sin verden må ungdommene utvikle egne holdninger, språk, tanker og adferd som er ulik de fra tidligere generasjoner. Voksne, som har andre referanserammer fra et tidligere kulturmiljø flere tiår tilbake, vil derfor ikke kunne vise til sin egen ungdomstid for å kunne forstå andre ungdomsgenerasjoner. Dette gjelder både for de som har kommet før, og for de som kommer etter dem (Mead, 1969). Mead argumenterte også for at det er ungdommen som kjenner verden best på flere områder, og har derfor mye å lære de voksne. Dette kalte hun for en «prefigurativ» kultur, og refererte blant annet til hvordan ungdomsopprør på 60-70 tallet har bidratt til å endre verden (Mead, 1970).

Der tidligere generasjoner har vært i opposisjon med sine foresatte og det etablerte, framstår ungdommer i dag som mindre opprørske, mer lovlidige og ønsker mer samvær med sine foresatte (Øya & Vestel, 2014). Data som understøtter dette, er resultatene fra NOVA-rapporten 2021, som viser til gode forhold mellom ungdommer og foresatte i dagens Norge. Ungdommer er mer hjemmekjære og bruker mer tid sammen med sine foresatte enn tidligere. Flesteparten er også fornøyde med sine foresatte og opplever de som engasjerte og viktige støttespillere i deres liv. Selv under de ekstraordinære forholdene som Covid-19 pandemien forårsaket, med stengte skoler og fritid som måtte tilbringes hjemme, rapporterte ungdommer om gode forhold med foresatte, og data viste at de gode relasjonene var å finne gjennom hele pandemien. Det var heller ikke rapportert om noen endring i hvor mye tid ungdommene opplevde å bruke med familien før og under pandemien, selv om Covid-19- restriksjonene førte til hjemmeskole og hjemmekontor for de fleste foresatte (Bakken, 2021).

I artikkelen «Generasjonskløfta som forsvant», argumenterer Øya og Vestel for at Meads «generasjonskløft» har blitt borte, fordi samfunnsendringer som teknologi og digitalisering har skjedd så raskt at også voksenrollen må omstille seg kontinuerlig og tilegne seg ny

kunnskap for å kunne overleve i sin verden. At to ulike generasjoner nå vokser og tilpasser seg simultant, vil gjøre at «generasjonskløften» reduseres. Når den reduseres, vil dette resultere i at ungdom og voksne vokser opp under mer like forhold, snakker det samme språket og har bedre innsikt i hverandres verden. Et samfunn som ikke er like preget av en generasjonskløft, vil påvirke samspillet mellom ungdom og deres foreldre, og baner vei for bedre kommunikasjon (Øya & Vestel, 2014). Forskning viser at jo bedre kommunikasjon det er mellom foresatte og ungdommer, jo større er sannsynligheten for at man deler de samme verdiene og meningene rundt viktige temaer som helse, politikk og moral (Noller & Callan, 2015). Redusering av generasjonskløft kan derfor ha bidratt til mer gjensidighet og følelsesmessig tilhørighet. På denne måten har ikke ungdom like stort behov for å løsrive seg fra sine foresatte, og graden av opposisjon og opprørskhet reduseres, både mot sine foreldre og samfunnet som helhet. Dette gjør at den effekten for eksempel alkohol har hatt på overgangen til voksenlivet, har fått en mindre betydning for ungdom i dag, enn for eksempel hos ungdom som vokste opp på 90-tallet (Øya & Vestel, 2014).

Den amerikanske generasjonsforskeren, Jean M. Twenge, argumenterer for at samfunnsendringer har påvirket både ungdom og foreldregenerasjonen i dag, ved at økt livskvalitet, lengre forventet levealder og bedre oppvekstvilkår har påvirket familiestrukturen, ved at man stifter mindre familier og investerer mer i hvert enkelt barn. Dette bidrar til at foresattes involvering i barns liv er mer aktiv og forlenges. Det kan derfor tenkes at siden dette er den eneste oppdragelsesstilen ungdommen kjenner til, vil de istedenfor å gjøre opprør mot sine foresatte, heller omfavne den, og er derfor i større grad være lengre avhengig av sine foresatte enn tidligere generasjoner (Twenge, 2017).

En annen hypotese fra Twenge sine studier, er hennes antagelser om ungdom i dag blir senere mentalt moden; mindre familiestrukturer fører til økt grad av individualisering, og en såkalt «slow growth» som baserer seg på livshistorieteorien, hvor livssyklus avhenger av vekst og reproduksjon (Twenge & Park, 2019). Sammen bidrar dette til senere mental modning hos amerikanske ungdommer i dag, som kan være en av grunnene til at ungdommene deltar senere i aktiviteter som kan betegnes som mer voksen, som for eksempel det å drikke alkohol (Twenge & Campbell, 2018; Twenge & Park, 2019).

Det skal nevnes at Twenge sine studier er på bakgrunn av amerikanske data, og bygger derfor på en annen kontekst og kultur.

2.3.4 Tidligere studier

Studier viser at alkohol-spesifikk samtaler, hvor foresatte snakker om alkoholbruk og skadevirkninger av alkohol, kan være med på å påvirke reduksjon av alkoholforbruk hos ungdommer (Brittner et al., 2018). I dette underkapittelet skal jeg se nærmere på tidligere studier om ungdommer og alkohol, om hvordan relasjoner og samtaler påvirker hvilke valg ungdommer tar rundt alkohol

Ungdommer forteller selv at de lytter til foresattes råd når det kommer til alkohol (Scheffels et al., 2020; Aalmen & Henriksen, 2018), at de er klar over sine foresattes regler rundt alkohol og at de opplever at strenge regler rundt alkohol handler om at foresatte ønsker å beskytte dem og derfor vil de ungdommenes beste (Törrönen et al., 2019).

Ungdommer som har tydelige regler rundt alkohol hjemme, oppgir også disse reglene som grunn til hvorfor de velger å avstå fra å drikke alkohol (Scheffels et al., 2020; Törrönen et al., 2019). Også ungdommer som går på videregående skole oppgir foresattes regler som en grunn til å ikke drikke alkohol (Buvik et al., 2021).

Tillitsbaserte forhold mellom foresatte og ungdommer som utvikles gjennom dialog, har vist seg å være med på å påvirke hvilke valg ungdommer tar når det gjelder alkohol (Simonen et al., 2017). I studien til Scheffel og Buvik så man sammenhenger mellom ungdommer i 10. klasse på ungdomsskolen som ikke drakk alkohol, og foresatte som førte en autorativ oppdragelsesstil, med høy grad av kontroll og emosjonell støtte. I denne studien fortalte ungdommene som ikke drakk alkohol, at de hadde et åpent forhold til sine foresatte som var bygget på tillitt og gjensidighet. Ungdommene opplevde at det gode forholdet de hadde med sine foresatte betydde mye for dem, og de ønsket derfor ikke å utføre en adferd som kunne virke grensestridene, da dette var noe som kunne føre til at foresatte kunne blir skuffet over dem (Scheffels et al., 2020).

Studien til Buvik og Tokle viste også at det å opprettholde tillit og ikke ville skuffe sine foresatte også var ett av argumentene til ungdommer som var avholds mens de gikk på videregående skole. Samme studie viste også at for ungdommer som fikk lov hjemmefra til å drikke alkohol når de gikk på videregående, kunne et åpent forhold med sine foresatte føre til at ungdommene følte et ansvar for å drikke moderat og ikke krenke det tillitsbaserte forholdet de følte de hadde med sine foresatte (Buvik et al., 2021). Også i studien til Aalmen og

Henriksen ble det vist at et tillitsbasert forhold til foresatte var med på å påvirke valgene hos ungdommer som fikk lov å drikke alkohol av sine foresatte, hvor ungdommer var opptatt av å være ærlige med sine foresatte om alkohol og å gjøre avtaler om hvor mye man skulle drikke og at man skulle ringe hjem om det skjedde noe. På bakgrunn av dette mener Aalmen og Henriksen at siden ungdommer og foresatte står hverandre så nær, kan det tenkes at ungdommer ser på sine foresatte som sine «betydningsfulle andre», noe som betyr at ungdommer heller vil rette seg etter sine foresattes meninger og holdninger i synet på alkohol, framfor å følge de meningene som deres venner har (Aalmen & Henriksen, 2018).

Studier viser også at en god kommunikasjon og åpen dialog kan være mer gunstig enn overvåking og parental kontroll, fordi god kommunikasjon gjør at ungdommer vil i større grad gi fra seg mer informasjon frivillig enn hvis man bare baserer oppdragelse på overvåking og kontroll (Stattin & Kerr, 2000).

Foresatte som er av den oppfattelse at ungdommer kommer til å drikke alkohol uansett, ser på åpen kommunikasjon som et argument for å la ungdommene drikke, da åpen kommunikasjon kan gi foresatte en opplevelse av mer kontroll, ved at foresatte selv kan gi råd om hvordan man skal kunne drikke mer forsvarlig og at man blir tryggere på at ungdommene vil kontakte dem hvis det skjer noe når de er ute. Dette kunne igjen bidra til at foresatte var den som gav ungdommer alkohol (Friese et al., 2012). Samtidig viser studier at det er ingen sammenheng med ungdommer som får alkohol av sine foresatte, og mer kontrollert drikking blant ungdommer (Lundborg, 2007).

2.4 Teori:

I dette underkapittelet skal jeg gå gjennom sentrale teorier som er relevante i forhold til oppgavens problemstilling.

2.4.1 Banduras teori om sosial læring

Den «alkohol-spesifikke» hvor foresatte påvirke ungdommers drikkemønster gjennom egen adferd (Cleveland et al., 2014), kan sees i sammenheng med modellering, altså kopiering av adferd, som bygger på Banduras teori om sosial (1977).

Teorien om sosial læring sier at lærer våre interaksjoner med andre i en sosial kontekst ved at vi gjennom å observere oppførselen til andre mennesker i miljøet rundt oss, begynner selv å etterligne ønsket adferd. Denne prosess kaller Bandura for modellering (Bandura and Walters 1977). Modellering skjer ikke automatisk. For at modellering skal finne sted, avhenger det av i hvilken grad den observerte modellens adferd blir betraktes som relevant for mottaker, og det er fire betingelser som må ligge til rette for at dette skal finne sted; adferden må gi nok oppmerksom, den må kunne huskes, kunne kopieres og være motiverende. Som oftest vil modellering skje hvis adferden man observerer gir positivt utfall og grad av imitering vil igjen øke jo mer man ser opp til den som blir observert (Bandura and Walters 1977). Det er derfor barn ofte modellerer sine foresatte. De relasjonene som oppstår mellom foresatte og et barn, framstår som unik, hvor den foresatte blir den viktigste tilknytnings personen for barnet, og blir den erfarne som barnet ser opp til. Ifølge teorien er det derfor en større sannsynlighet for at barn modellerer sine egne foresatte, enn andre voksne rundt seg (Bandura & Walters, 1977).

Gjennom å observere sine foreldre, blir barnet oppmerksom på foreldrenes adferd og emosjonelle reaksjoner, og starter prosessen med å modellere egen oppførsel etter dem. Siden barnet også lærer foreldrenes følelsesspråk, blir også den emosjonelle oppførselen modellert (Smith, Hart et al. 2002). Barn vil også modellere andre mennesker rundt seg, både andre voksne og mer jevnaldrende, så lenge kriteriene for modellering er sterke nok. Dette gjør at gjennom å observere andre, skaper man også et utgangspunkt for forming av egen atferd (Bandura & Walters, 1977; Goldman et al., 1987).

2.4.2 Forventningsteorien

En modell som kan brukes til å bedre forstå hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol, er Goldmans forventningsteori (1987), på engelsk kalt Alcohol Expectancy Theory (Goldman et al., 1987). Forventningsteorien sier at valg rundt alkohol bestemmes ut ifra hvordan forventning man har til utfallet. Disse forventningene kan bli formet i tidlig barndom, eller gjennom egne erfaringer, og tar utgangspunkt i Banduras teori om sosial læring (Goldman et al., 1987).

Ifølge forventningsteorien vil man i større grad drikke alkohol dersom man opplever at det er med på å gi et positivt utfall, som at man blir mer sosial og utadvendt på fest. Er forventningene derimot at alkohol vil bidra til at man blir for eksempel bakrus, er dette en negativ forventning, hvor man i større grad velger å ikke drikke alkohol. Valgene skiller ikke

hva som er rett og hva som er galt, men baserer seg på individets forutsetninger (Jones et al., 2001).

Studier viser til sammenhenger mellom forventning av alkohol hos ungdommer og utvikling av drikkemønster, både når det gjelder mengde alkohol og debutalder (Fromme & D'Amico, 2000; Leigh, 1987). Ungdom som drikker mye har vist seg å forvente større positive effekter, som innebærer større grad av sosiale endringer, mer avslapping og reduksjon av spenninger og mer seksuelle nytelser, enn ungdom som ikke drikker mye alkohol (Brown et al., 1987; Christiansen & Goldman, 1983).

2.4.2 Hirschi`s Teori om sosial kontroll

De «ikke-alkohol-spesifikke» måtene som foresatte kan påvirke ungdommers drikkemønster på, kan sees i sammenheng med Hirschis teori om sosial kontroll (1969) (Cleveland et al., 2014), på engelsk Social Control Theory (SCT) (Hirschi, 1969).

Hirschi ønsket bedre å forstå hvordan ungdomskriminalitet kunne oppstå i bestemte miljø, og teorien om sosial kontroll er basert på arbeidet til sosiologen Emile Durkheim (1858-1917), som argumenterte for at individer vil innordne seg konvensjonelle normer dersom det foreligger felles relasjoner, verdier, forpliktelser og oppfattelser (Durkheim, 2005). Sosial orden er derfor basert på konvensjonelle, moralske overbevisninger og verdier som internaliseres og opprettholdes av samfunnet, og det er dette som igjen er med på å bestemme hva som kan oppfattes som avvikende adferd (Benda, 1997; Hirschi, 1969, 2017; Stark & Bainbridge, 2013).

Teorien er utarbeidet for å få bedre forståelse av hvorfor noen utvikler mer avvikende adferd enn andre. I boken *Causes of Delinquency* (1969) argumenterer Hirschi for at individets handlinger er påvirket av samfunnet, og at det er båndene et individ har til samfunnet som gjør om man velger å utføre en adferd som kan framstå som avvikende. Har individet sterke bånd til samfunnet, vil dette i større grad kunne fremme en god oppførsel, mens hvis båndene er svake, vil dette kunne føre til dårlig oppførsel. Disse båndene er bygd opp av fire komponenter, 1) *tilknytting*, de psykologiske og emosjonelle forbindelsene man føler til andre personer eller grupper, som foresatte, lærere, mm., og i hvilken grad man bryr seg om deres meninger og følelser. Hvis det er en sterk tilknytning mellom personer, vil man motstå å

skuffe dem, for eksempel foreldre, venner og lærere, og man vil handle på en måte som forbedrer det forholdet man har til andre. 2) *Forpliktelse*, som er den tiden og energien et individ investerer i aktiviteter som er relatert til yrke, utdanning, rykte, mm. Hvis et individ er forpliktet overfor noen, har ulike ansvarsområder og er i en posisjon hvor man kan påvirke andre, vil man ofte unngå adferd som kan virke avvikende. Dette kan også knyttes opp imot kost/nytte, dvs. at hvis man investerer mye tid og innsats for å oppnå noe, vil man unngå å sette dette i fare, for da vil man ha mer å tape. 3) *Involvering*, tid og energi man bruker på konvensjonelle aktiviteter, som for eksempel skole. Er man dypt involvert i ulike aktiviteter i omgivelsene, vil man ikke tenke på å forstyrre harmonien i samfunnet ved å utføre en destruktiv adferd. 4) *Tro*, som er i hvilken grad man aksepterer regler og verdier i samfunnet. Har du ikke tro på disse verdiene, har du igjen større sannsynlighet for å bryte dem. Ifølge Hitachi vil individer rettferdiggjøre den avvikende aktiviteten ovenfor seg selv, før den blir gjort, noe som gjør det lettere å bryte samfunnets regler og forskrifter (Hirschi, 1969). Ifølge teorien lærer man sosial kontroll på flere arenaer i livet, men hjemmet og foresatte er den viktigste: Familie er den første institusjonen et barn opplever, og Hirschi beskriver at de emosjonelle båndene mellom foresatte og barn er som en bro, hvor foresatte formidler ideer og forventinger til barnet og gjør de oppmerksom på ulike sosiale normer, skikker og tradisjoner. På denne måten er familien med på å påvirke personligheten til barnet og dens tilhørighet til samfunnet (Hirschi, 1969).

Selv om teorien ofte er brukt i forbindelse med å forklare hvorfor noen individer vil utføre kriminelle aktiviteter, kan den også brukes til å bedre forstå risikorelatert adferd i forbindelse med rus og bruk av alkohol, hvor studie viser at tilhørighet og engasjement er assosiert med redusert bruk av alkohol hos yngre ungdom (Bègue & Roché, 2009).

Sosial kontroll-teorien påstår at om man som barn vokser opp med nære relasjoner til sine foresatte, og lærer konvensjonelle, sosiale verdier, vil dette blant annet være med på å redusere sannsynligheten for at ungdommen vil begynne å drikke alkohol tidlig i tenårene (Cleveland et al., 2014). Dette kan forsterkes videre ved at båndet foresatte og barn knytter, og hvor mye tid foresatte bruker på å styrke disse båndene, er igjen viktige komponenter i det som blir betraktet som parental sosial kontroll, som er den måten foresatte kan påvirke og regulere unges adferd på (Dolev-Cohen & Ricon, 2020).

God kommunikasjon mellom foresatte og ungdommer kan ses i sammenheng med SCT, ved at foresatte bidrar til gode relasjoner og sterke følelsesmessige bånd, og dermed legger til rette for god kommunikasjon, noe som igjen påvirker adferden til ungdommer, som for eksempel hvilke valg de tar rundt alkohol (Cleveland et al., 2014; Stattin & Kerr, 2000). Studier viser også at positive bånd med foresatte kan overstige den graden barnet modellerer adferden til sine foresatte. Med dette menes at selv om man vokser opp med foresatte som drikker mye, så kan det være de positive relasjonene og egenskapene som har mer betydning for hvilke drikkemønstre man selv utvikler (Cleveland et al., 2014; Urberg et al., 2005).

3.0 Problemstilling

Som vist i tidligere kapittel, er alkohol en naturlig del av ungdomstiden (Ødegård & Pedersen, 2021). Samtidig vil ungdommer i dag debutere senere med alkohol og drikke mer moderat enn det tidligere generasjoner gjorde (Group, 2020). I Norge i dag er det flere som begynner å drikke alkohol på videregående (Bakken, 2021)

Foresatte har en påvirkende rolle i hvordan valg ungdommer tar når det kommer til alkohol, og det særlige den «ikke alkohol-spesifikke» påvirkningen, med økt grad av kontroll, overvåking og bedre relasjoner mellom ungdommer og foresatte, som forskere mener kan være en av flere mulige årsaksforklaringer til hvorfor man ser at drikkekulturen og ungdommers normer rundt alkohol har tatt en ny retning (Larm et al., 2018).

Tidligere studier peker på at den moderne foreldrerollen, med høy grad av varme og kontroll, som betegnes som en autorativ foreldrestil (Baumrind, 1967), er assosiert med nedgang i bruk av alkohol (Lund & Scheffels, 2019; Yap et al., 2017). Ungdommer på ungdomskolen oppgir strenge regler i hjemmet rundt alkohol, som en av grunnen til at de avstår fra å drikke alkohol (Buvik et al., 2021). På videregående blir alkohol mer vanlig (Bakken, 2021), og flere endrer sitt syn på alkohol til å bli mer positivt (Buvik et al., 2021).

Som vist i forrige kapittel, er det en rekkerelevante studier om ungdom og alkohol, som også tar for seg foresattes rolle. Samtidig det ingen av studiene som alene ser på hva ungdommer og foresatte snakker om når det gjelder alkohol og det å dra på fest. Ved å se på dette, gjennom ungdommens egne erfaringer og oppfatninger, vil man kunne i større grad kunne forstå hvordan ungdommer selv opplever at foresatte er med på å påvirke dem i hvordan valg de tar når det kommer til alkohol.

For å se enda nærmere på hvordan foresatte kan påvirke når det kommer til ungdommens alkoholbruk og festing, skal jeg også se på hvordan ungdommene selv opplever å bli påvirket av foresattes holdninger til alkohol.

På bakgrunn av dette har jeg satt følgende problemstilling;

«Hva er det som preger dialogen mellom foresatte og ungdom som går i 1. klasse på videregående skole, med hensyn til alkoholrelaterte spørsmål og temaer?»

Og hvordan snakker ungdommene selv om hvordan de blir påvirket av foresattes egne holdninger til alkohol når de går på videregående»

Gjennom å svare på denne problemstillingen, vil det være mulig å innhente mer nyttig kunnskap om hvordan rolle foresatte spiller hos ungdommer i dag, når det kommer til alkohol. Problemstillingen er særlig interessant, da den er tenkt til å svare for ungdommer som går på videregående, som er en periode hvor alkohol blir mer vanlig i en sosial kontekst (Bakken, 2021; Buvik et al., 2021; Aalmen & Henriksen, 2018). Perioden er også interessant med tanke på at ungdommer i denne perioden begynner å bli mer modne, har utviklet et bedre språk og har mer dybde. Dette vil kunne gi større evne til refleksjon rundt tema (Buvik et al., 2021).

Denne kunnskapen vil kunne være nyttig i det forebyggende arbeidet, særlig for de grupperettede tiltakene. Mer kunnskap om hvordan familie og relasjoner mellom foresatte og ungdommer er med på å påvirke ungdommers valg rundt alkohol, kan være nyttig kunnskap for den økende interessen rundt såkalte familieintervensjoner i det alkoholforebyggende arbeidet hos ungdommer (Bolstad et al., 2010).

4.0 Metode

I dette kapitlet ønsker jeg å redegjøre for den metoden og framgangsmåten jeg har brukt til å svare på problemstillingen i oppgaven. Kapitlet er delt inn i fire avsnitt:

1) redegjøring for valg av kvalitativ forskningsdesign (metode), 2) studiens datasett og utvalg av informasjon om datasettet, og utvalg til studien, 3) valg av analysemetode og deretter presentasjon av hvordan jeg har jobbet med å komme fram til resultatene, ved å bruke de fire forskjellige trinnene i Systematisk tekst kondensering (STC). 4) Kapitlet avsluttes med de etiske aspektene knyttet til arbeidet.

4.1 Valg av forskningsmetode

Utgangspunktet for denne studien var å utforske hvordan ungdommene selv opplevde sin kommunikasjon med foresatte om alkohol, og hvilke tanker ungdommene hadde rundt foresattes holdninger til alkohol. Slike opplevelser og oppfatninger er subjektive og baserer seg på ungdommenes egne erfaringer og den sosiokulturelle sammenhengen de befinner seg i (Malterud, 2002). Ved å beskrive en persons egne perspektiver, opplevelser og forståelser rundt et tema, legges det til rette for en kvalitativ forskningsdesign (Malterud, 2017). Det ble derfor naturlig å bruke kvalitativ metode til å besvare oppgavens problemstilling.

4.2 Data og utvalg

Denne oppgaven bygger på data fra Folkehelseinstituttet (FHI) sin «Mitt liv»-undersøkelse. «Mitt liv»-undersøkelsen er en nasjonal, longitudinell undersøkelse som sammenfatter kvalitative og kvantitative data (spørreundersøkelser og kvalitative dybdeintervjuer). Formålet med undersøkelsen var å identifisere og undersøke risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer som er knyttet til bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler i ungdomsårene (Brunborg et al., 2019). Intervjuene inneholdt en rekke ulike temaer, men det var temaene som handlet om ungdommers relasjoner til foresatte og samtaler om alkohol og festing som var relevant for denne oppgaven.

4.2.1. Utvalg og setting

Ungdommer som ble rekruttert til «Mitt liv»-undersøkelsen, var fra fem ulike regioner i Norge: Troms, Trøndelag, Møre og Romsdal, Rogaland og Viken. Fra hver og en av disse fylkene ble det valgt ut skoler som var i byområder og på landsbygda, og videre ble det delt opp i ulike områder i forhold til levestandard (Brunborg et al., 2019). De kvalitative intervjuene ble gjennomført første gang med 120 elever som alle gikk i 8.klasse på ungdomsskolen, da ungdommene var rundt 14 år. Utvalget var fra seks ulike skoler og hvor det ble utført oppfølgingsintervjuer ved fem ulike tidspunkt i ungdomstiden (Brunborg et al., 2019).

Utvalget i datasettet jeg fikk tilgang til fra FHI, besto av totalt 20 informanter, elleve jenter og ni gutter. For å få mest mulig bredde og variasjon i utvalget var informantene fra ulike lokalisasjoner i Norge. Ni av informantene kom fra to videregående skoler i Møre og Romsdal, fem informanter fra to videregående skoler i Troms og seks informanter fra to videregående skoler i Viken. De to ulike skolene i hver lokalisasjon kan hver for seg betegnes som en skole med «høy sosioøkonomisk status» og en skole med «lav sosioøkonomisk status». Det var også ulike studieretninger blant informantene, hvor flertallet gikk studiespesialisering.

4.2.2 Intervju og transkribering

Datasettene besto av transkribert tekst fra individuelle, semistrukturerte dybdeintervjuer. Semistrukturerte dybdeintervjuer er en intervjuform som gir deltakerne tid og rom til å dele av egne erfaringer, oppfatninger, holdninger og overveielser. På denne måten kan forskeren innhente kunnskap som er forankret i deltagerens livsverden (Malterud, 2017), som er den verden man umiddelbart erfarer og opplever gjennom det daglige livet man lever (Kvale, 1994; Van Manen, 2016).

Intervjuene til denne studien ble gjort når informantene var 16–17 år gamle og gikk i 1. klasse på videregående skole. Denne perioden ble valgt ut til studien fordi ungdommer i denne aldersgruppen er mer modne, har bredere språk og mer dybde, og derfor har større evne til å reflektere over temaet, noe som igjen bidrar til mer innsikt i deres livsverden. Dette er også en interessant periode for denne studien, da den er i overgangen mellom ungdomsskole til

videregående, som er en periode hvor de fleste ungdommer utvikler nye vennskap og nettverk, og debuterer med alkohol (Buvik et al., 2021).

Alle intervjuer var utført av forskere ved FHI og fant sted på informantenes skole i skoletiden. Under intervjuene fulgte forskerne en semistrukturert intervjuguide (vedlegg 1), med spørsmål som omhandlet ungdommens egne oppfatninger og erfaringer når det gjelder bruk av tobakk, alkohol, cannabis/hasj og andre illegale rusmidler. For å best mulig kunne gi kontekst til svarene deres om rusbruk ble det også stilt spørsmål om ungdommens forhold til familie og venner, skole, fritidsaktiviteter og bruk av sosiale medier. Intervjuene ble tatt opp på lydbånd og transkribert, hvor man i transkriberingen har brukt pseudonymer for hver og en av deltagerne og identifiserende faktorer har blitt fjernet (Scheffels et al., 2020).

4.3 Analyse av kvalitative intervju

Det finnes ulike analysemetoder i kvalitativ metode, og i denne oppgaven har jeg valgt å bruke fenomenologisk systematisk tekstkondensering, på engelsk kalt systematic text condensation (STC). STC har en strukturert oppbygning bestående av fire trinn (Malterud 2017), men STC er også en iterativ og fleksibel prosess, hvor man må gå tilbake og lete etter mønstre man innledningsvis ikke så, og hvor man ofte må stille spørsmål rundt validiteten av tidligere funn (Malterud 2017). Derfor vil det her jeg gjennom hele analyseprosessen ofte måtte gå tilbake, endre og repetere de ulike trinnene. Da jeg ikke har tidligere erfaring med kvalitativ analyse, valgte jeg STC på grunn av den strukturelle oppbyggingen, og at STC gav mulighet til å skille relevant fra ikke relevant tekst, noe som var fordel da datasettet var tenkt til innhente kunnskap rundt flere mulige problemstillinger.

Det var en interessant erfaring å jobbe på denne måten, fordi jeg dermed stadig lærte noe nytt fra materialet, og på denne måten følte en kontinuerlig forbedring i henhold til hvordan materialet kunne svare på problemstillingen. Samtidig var analysearbeidet tidskonsumerende, særlig de gangene jeg måtte gå tilbake og se på hva jeg hadde gjort og endre på det jeg i utgangspunktet trodde jeg hadde klart. Jeg skrev derfor en logg hver dag jeg jobbet med analysearbeidet, hvor jeg skrev ned hva jeg tenkte og gjorde. Loggen gav meg mulighet til å

holde oversikt, og gjorde det enklere for meg når jeg måtte gå tilbake og se på arbeidet jeg hadde gjort, og hvorfor jeg tok de valgene som jeg tok. Jeg brukte også loggen under veiledning når funn skulle diskuteres.

Danne et helhetsinntrykk. Dette første trinnet i STC handler om å bli kjent med materialet (Malterud, 2017). Jeg startet med å printe ut alle intervjuene i papirutgaver. Mens jeg leste gjennom dem, skrev jeg notater underveis. Selv om det første analysetrinnet handler om å danne et helhetlig bilde av materialet, og hvor man ikke skal starte med sortering (Malterud, 2017), var datasettet tenkt til å dekke en rekke temaer, var datasettet derfor stort og innholdsrikt. Derfor merket jeg meg hvilke områder av intervjuene hvor det ikke var noe kunnskap å hente for problemstillingen. Men det var nødvendig å skrive ned notater hvor jeg så at selv om teksten ikke umiddelbart handlet om tema som var relevant for problemstillingen, som E-sigaretter, bruk av sosiale medier, mm, var det også mulig å finne informasjon som kunne gi mer kunnskap rundt ting, som relasjoner mellom informantene og foresatte. Det var derfor viktig å ha problemstillingene tilgjengelig foran meg, slik at jeg til en hver tid kunne gå tilbake hvis jeg følte jeg mistet oversikten.

Etter at jeg hadde gått igjennom intervjuene, lagde jeg en oppsummering for hver og en av intervjuene, og skrev ned en liste over de ti foreløpige temaene som jeg følte festet seg, og som jeg følte hadde relevans til problemstillingen som var satt. Disse foreløpige temaene som jeg merket meg, er lagt inn i tabell 1:

Tabell 1: Liste over de foreløpige temaene som ble laget under første trinn i STC

	Foreløpige temaer
1	Aksept for alkohol på videregående skole
2	Engasjerte foresatte.
3	Behov for kontroll
4	Ringe hjem hvis det skjer noe på fest
5	Vil ikke skuffe foresatte

6	Dialog er viktig for valg
7	Tydelige rammer er viktig
8	Høre på foresatte
9	Tillit og gjensidighet
10	«ikke drikk for mye»

I forkant av det STC andre trinn; **finne de meningsbærende enhetene**, ble de foreløpige temaene i tabell 1 ble diskutert med veileder. Å diskutere disse temaene med veileder var viktig, da det hjalp meg å forstå ulike stryker og svakheter med det arbeidet jeg hadde gjort i det første trinne. Dette er i tråd med det Malterud mener om at det å gjennomgå analysen med flere forskere er viktig for å få øye på flere detaljer og mere nyanser (Malterud, 2017).

Gjennom veiledning ble noen temaer tatt ut, eller slått sammen med andre, og i tillegg ble det oppdaget nye temaer som kunne belyse kunnskap rundt problemsstillingene. På denne måten dannet de foreløpige temaene grunnlaget for seks ulike kodegrupper, som var; *Alder, Vær forsiktig, Tillitt og gjensidighet, Engasjerte foresatte, Høre på sine foresatte* og *Vennskap*. Disse kodegruppene gav jeg egne farger, en farge for hver kode.

Når kodegruppene var på plass, kunne jeg starte med arbeidet å organisere de delene av materialet jeg ønsker å se nærmere på, ved å trekke ut de delene av teksten som har en selstendig mening i forhold til prosjektets problemstilling. Disse delene av teksten kalles for meningsbærende enheter (Malterud, 2017).

Jeg startet denne prosessen ved lese igjennom hvert av intervjuene på nytt, men denne gangen som et Word-dokument på PC. For å skape best mulig oversikt startet jeg med å fjerne den teksten som umiddelbart ikke var av relevans, som jeg hadde merket meg ved første gjennomgang, *helhetsinntrykk*. Etter jeg hadde fjernet deler av tekst som ikke var av relevans, opprettet jeg 6 ulike dokumenter, én for hver kodegruppe, og satte i gang med det som kalles for *koding*. Her brukte jeg fargene til de ulike kodegruppene til å merke den delen av teksten som omfattet de ulike kodegruppene. Under arbeidet med kodingen, skrev jeg også ned notater i margin, dette for å få fram ulike nyanser i teksten. På denne måten identifiserte jeg og sorterte ut alle de *meningsbærende enhetene* fra hele teksten.

I tabell 2 viser jeg noen eksempler på tekst fra datamaterialet som ble merket, gjennom å bruke de ulike kodegruppene.

Tabell 2: Kodegrupper med tilhørende meningsbærende enheter.

Kodegruppe	Meningsbærende enhet
«Tillit og gjensidighet»	«De hadde ikke blitt sinna, fordi mine foreldre er mer sånn ... hvis det skulle være sånn at en gang da, at du hadde blitt veldig påvirket da. Så skal du ikke være redd for å komme hjem, det er det du ikke skal. Du skal komme hjem. Vi blir ikke sinna på deg, sant.»
«Vær forsiktig-praten»	«Ja, det vet de, og de synes det er greit, men at jeg ikke drikker meg for full. At jeg vet selv hvor jeg er og hvem jeg er med. At jeg fortsatt har sansene mine. At jeg klarer å finne veien hjem og såne ting»
«Engasjerte foresatte»	«Jeg bor på /områdenavn 8/ og veldig mange av vennene mine bor på /Bydel Vest/ (uten pseudo), det er ikke langt, men jeg blir veldig ofte kjørt, fordi, jeg vet ikke. Det er veldig snilt av dem, men jeg blir ofte kjørt, så jeg og pappa tar oss ofte bare litt ekstra turer og snakker sammen.»

Når jeg jobbet med kodingen, merket jeg meg litt utfordringer med temaet «*Høre på sine foresatte*». Dette handlet mye om hvordan informanten respekterte sine foresattes holdninger, og jeg merket meg under dette arbeidet at det var mer å hente fra materialet når det gjaldt hvordan informantene snakket om holdninger til foresatte og alkohol. Jeg valgte derfor å endre «*Høre på sine foresatte*» til «*Foresattes holdninger*».

Etter å ha lest intervjuene og markert de etter kodegrupper, startet jeg med å *dekontekstualisere* teksten. I følge Malterud, handler *dekontekstualisering* om å ta ut mest mulige elementer av materialet som sier noe om samme ting, og å se nærmere på de sammen (Malterud, 2017). Dette gjorde jeg ved å klippe ut den markerte teksten for hver kodegruppe og limte de inn i dokumente for kodegruppene den tilhørte.

Abstrahere meningsinnhold og lage kondensat. Da de ulike meningsbærende enhetene inneholder ulike nyanser, er det vanlig å dele opp innholdet i de ulike hovedtemaene/kodegruppene i ulike subgrupper som synliggjør de ulike aspektene i kodegruppene (Malterud, 2017). Jeg gikk derfor igjennom de forskjellige dokumentene jeg hadde laget under kodingen og notatene jeg hadde gjort. Under dette arbeidet merket jeg meg at det var mye overlapping, at noen av kodegruppene egentlig handlet om det samme. Dette ble tatt opp under veiledning, hvor det deriblandt ble tydelig at «*alder*» ikke var en hovedtema, men istedenfor en subgruppe innenfor «*tillitt og gjensidighet*».

Kodegruppene, som jeg ved dette tidspunktet omdøpte til navnet *Hovedtema*, ble da redusert til fem; «*foresattes holdninger*», «*vær forsiktig-praten*», «*tillitt og gjensidighet*», «*engasjerte foresatte*» og «*vennskap*», og hvor innholdet i disse ble delt inn ulike subgrupper.

Deretter startet jeg med å lage kondensat for hver subgruppe i de ulike hovedtemaene. Et kondensat er særegent for STC, og det er en kunstig, kortfattet tekst som summerer opp og sammenfatter flere historier, gjenfortalt gjennom informantene sine perspektiver (Malterud, 2017).

Arbeidet med kondensering ga meg en litt annen vinkling på det kodete materialet som jeg hadde trukket ut. Jeg valgte derfor å gå igjennom de ulike dokumentene på nytt. Her merket jeg meg at mye av det informantene snakket om, handlet om hvilke relasjoner de hadde med sine foresatte, men at dette ble uttrykt på ulike måter. Selv om dette var ganske langt ut i analyseprosessen, bestemte jeg meg derfor, for å legge «*Gode familierelasjoner*» som en ny hovedtema, hvor temaer som «*vennskap*» og «*tillitt og gjensidighet*» ble underlagt som subgrupper. I tillegg merket jeg meg at «*Vær forsiktig-praten*», var en subgruppe under «*engasjerte foresatte*», og tok det derfor bort som et eget hovedtema.

For å kunne svare på problemstillingen satt jeg til slutt igjen med datamaterialet bestående av tre hovedtemaer som til sammen var delt opp i ni ulike subgrupper. Disse er lagt inn i tabell 3.

Tabell 3: Oversikt over resultater fra hovedtema og subgrupper.

Hovedtema	Subgrupper
Gode familierelasjoner	<ul style="list-style-type: none"> - Vennskap - Åpenhet rundt alkohol - Å skuffe sine foresatte - Tillit og åpenhet rundt alkohol øker med alderen til ungdommen
Engasjerte foresatte	<ul style="list-style-type: none"> - Oversikt - Kjøpe alkohol til ungdommen - “Vær forsiktig”-praten
Foresattes holdninger	<ul style="list-style-type: none"> - Ungdoms oppfattelse av egne foresattes holdninger - Foresattes holdninger påvirker drikkemønstre

I det fjerde trinne, **Rekontekstualisere og sammenfatte**, skulle jeg sammenfatte funnene gjort i de tidligere trinnene, gjennom å lage en analytisk tekst for hver og en av subgruppene. Dette ble gjort på bakgrunn av de ulike kondensatene som ble laget for de enkelte subgruppene. For å forsterke budskapet fikk hver subgruppe en overskrift og tekstene ble eksemplifisert med ett eller flere originalsiter for å konkretisere funnene (Malterud, 2017). Den analytiske teksten vil bli presentert som resultat i kapittel 5.

I arbeidet med den analytiske teksten, følte jeg det var viktig at teksten formidlet et fellestrekk fra flere historier, og at jeg etter beste evne unngikk å kun sitere de som hadde de mest fargerike og detaljerte intervjuene. Ifølge Malterud (2017) er det viktig å ha en slik variasjon, slik at kunnskapen kommer fra materialet i sin helhet. (Malterud, 2017). Samtidig var det også mye interessant å finne hos de informantene som ikke snakket så mye om sine foresatte, og som oppga at de ikke hadde så gode relasjoner med dem, og hvor det kunne være andre ting de nevnte når det gjaldt valg, verdier og adferd rundt det å drikke alkohol og dra på fester. Dette var informasjon som også var viktig med tanke på problemstillingen.

Det siste jeg gjorde var å finne fram de originale intervjuene og vurdere den analytiske teksten opp imot disse. Malterud mener at det er viktig å forsikre seg om at resultatene fra analysen kan tilbakeføres til råmaterialet, slik at uttalelsen informanten gjorde under intervjuet er ivaretatt og ikke motsigende (Malterud, 2017). I forkant av dette hadde jeg allerede sendt deler av analysebeidet og kondensatene til min eksterne veileder ved FHI for vurdering. Etter positive tilbakemeldinger derfra, var det også lettere for meg å gjøre den siste vurderingen, og dermed avslutte analysen.

4.3 Etikk

Da studien er helsereelatert og inkluderer mennesker, har jeg lest og etterfulgt de etiske prinsippene i Helsinkideklarasjonen (Association, 2013). Siden arbeid med rekruttering, intervju og transkribering allerede var utført av erfarne forskere ved FHI, var jeg i denne studien også frigjort for mye av de etiske vurderingene som er nødvendige for å sikre at de etiske prinsippene ble opprettholdt, eksempelvis hindre at informanter kommer til skade under intervju.

En annen type skade som kan oppstå i studier med mennesker, er at identitet gjenkjennes, noe som igjen kan forårsake krenking av deltagerens rettigheter og privatliv (Association, 2013).

Derfor er det viktig å sikre at deltagere blir anonymisert, slik at de ikke gjenkjennes ved deling av informasjon. Forskerne ved FHI hadde anonymisert alle informantene under transkribering, med ulike pseudonymer for hver og en av deltakerne, samt fjernet alt av identifiserende faktorer (Scheffels et al., 2020). Jeg hadde derfor hverken kjennskap eller mulighet til å resonnerer meg til hvem informantene var i studien. På bakgrunn av dette, ble det ikke oppbevart sensitiv informasjon under analysearbeidet, og studien ble derfor fritatt fra å søkes inn til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Det ble istedenfor skrevet en egen databehandleravtale med FHI, med forpliktelse om at data fra FHI ikke skal deles med andre (Vedlegg 2). I tillegg er «Mitt Liv»-prosjektet godkjent av Datatilsynet (referansenummer: 15/01495) etter etisk evaluering utført av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (referansenummer: 2016/137).

Etter råd fra FHI ble jeg bevisst på at identiteten til informantene skulle videre anonymiseres. Jeg endret derfor på pseudonymene slik at pseudonymene som presenteres i resultatene, er forskjellige fra de fra rådata.

5.0 Resultater

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene fra analysen gjort i kapitell 5. Resultatene presenteres i de ulike hovedtemaene de er innunder; *Gode familierelasjoner*, *Engasjerte foresatte* og *Foresattes holdninger*, med de ulike subgruppene som ligger innunder hvert av hovedtemaene.

5.1 Gode familierelasjoner

Dette hovedtemaet tar for seg hvordan informantene snakker om vennskapelige relasjoner, og hvordan disse relasjonene er med på å skape åpne samtaler rundt alkohol, basert på tillitt og gjensidighet. Hovedtema tar også for seg hvordan informantene ønsker å opprettholde det tillitsbaserte forholdet de har med sine foresatte ved å ikke ville skuffe sine foresatte. Siste del handler om hvordan åpenhet rundt alkohol øker med alderen.

5.1.1 Vennskap

I intervjuene kom det tydelig fram hvilke forhold informantene hadde til sine foresatte. De fleste av informantene så på sine foresatte som viktige støttespillere i sine liv, som engasjerte seg og var til stede på mange av deres arenaer. Informantene opplevde at foresatte strakk seg langt for at de skulle ha det bra, og informantene følte en stor takknemlighet for dette.

Av alle informantene var det bare én som beskrev direkte misnøye med sin familie, som følte at foresatte ikke stilte opp. Bortsett fra det, fortalte de fleste om positive relasjoner, og når de fikk spørsmål om å beskrive sine foresatte, ble foresatte ofte framstilt som positive og ungdommelige personer som det var gøy å være sammen med. Mange opplevde sine foresatte som åpne og lett og snakke med, og at de kunne snakke med dem om alt. Det var heller ikke uvanlig å betrakte sine foresatte som venner, og noen beskrev de også som «bestevenner».

Beathe fortalte om sin relasjon med moren på denne måten:

Moren min? Ja, vi er kjempebra. Vi er som bestevenner. Sånn, jeg kan komme til henne og si at jeg har problemer med typen. Det kan jeg faktisk. Eller hvis jeg har problemer selv, jeg kan snakke med henne, for hun er ikke en person som dømmer. Så vårt forhold er ganske åpent og ganske bra.

Informantene fortalte selv at det vennskapelige forholdet var gjensidig, og at de trodde at foresatte likte å snakke og være sammen med dem. Flere av informantene fortalte også om å bruke mye av fritiden sammen med familien, og at dette var noe de satte pris på og at det var viktig for dem.

5.1.2 Åpenhet rundt alkohol

Siden de fleste informantene opplevde at de hadde en åpen og vennskapelig relasjon til sine foresatte, var dette ytterligere med på å prege dialogen de hadde rundt alkohol og festing. Informantene opplevde at de kunne snakke åpent om disse temaene, og i likhet med den oppfattelsen ungdommene følte om at vennskapet de hadde med sine foresatte var gjensidig, opplevde informantene at deres foresatte setter pris på åpenheten rundt alkohol og festing og at dette var med på å påvirke reglene rundt alkohol. Slik Fredrik uttrykte det:

«Jeg og hun har faktisk en avtale om at, altså, hun synes ikke at det er det beste i verden, men avtalen går ut på at jeg kan gå ut og drikke, og hun skal ikke bli sur på meg, bare vi snakker om det på morgenen. Jeg kan komme hjem, jeg kan legge meg uten noe bråk, jeg kan våkne, men at vi bare snakker om det. Snakker om hva som skjedde og at jeg har det fint og sånne ting.»

Sitatet ovenfor viser hvordan Fredrik opplevde at det å være åpen rundt alkohol også innebar at han fikk tillatelse til å drikke alkohol. Flere ungdommer snakket om hvordan det å være åpen om alkohol bidro til at deres foresatte også hadde tillitt til at informantene tok gode valg rundt det å gå på fest og drikke alkohol. Dette ga informantene igjen en følelse av frihet. Frida fortalte det slik:

«Nei, de syns det er greit fordi jeg sier det jeg gjør på en måte. Og vi har det såpass åpent da, hadde det vært sånn at jeg ikke sa noe til dem, så hadde de sikkert ikke vært like åpne som de er. Og sikkert ikke latt meg gjøre ting heller. Ja, fordi jeg er ærlig og da bygger jeg på en måte tillit da, så de har på en måte tillit til meg.»

Selv om disse informantene betraktet dette som en frihet til å drikke alkohol, fortalte de at de følte på et ansvar overfor den tillitten de foresatte hadde til dem. For de informantene som fikk lov til å drikke alkohol, var det også tydelige regler rundt det å ikke drikke for mye. Mye av samtalene handlet om derfor om hvor mye man skulle drikke. For disse informantene var

det viktig å overholde dette, slik at det tillitsforholdet de hadde med sine foresatte kunne opprettholdes. Julie beskrev det slik:

«Ja, vi diskuterer om når vi skal komme hjem. Som oftest klarer vi å bestemme et tidspunkt som passer for begge parter. De vet at jeg drar på fester, og de synes det er greit, men at jeg ikke drikker meg helt full. At jeg vet selv hvor jeg er og hvem jeg er med. At jeg fortsatt har sansene mine. At jeg klarer å finne veien hjem og sånne ting. De har sagt det, og så har de sagt «om det skjer at du blir ordentlig drita, så er det heller best om vi kommer og henter deg på en fest, som er bedre enn at du blir kjørt hjem av noen andre»».

Flere av informantene fortalte at foresatte ikke likte at ungdommer drakk seg fulle, men samtidig handlet dialogen også om at foresatte ville være der for informantene, også når det gikk galt. Informantene fortalte at om de hadde drukket for mye, så visste de at de skulle ringe hjem, og at de ville bli hentet, uansett hva som hadde skjedd. Som Thomas svarte når han ble spurt om hva foreldrene hans hadde gjort om han hadde blitt for full:

«Heller bare passe på at jeg har det bra enn å straffe meg veldig for det»

På denne måten uttrykte informantene at de visste at deres foresatte først og fremst var omsorgspersoner som ville deres beste, uansett hva som skulle skje. Åpenhet og ærlighet var derfor viktig, slik at foresatte kunne stille opp hvis det skjedde noe.

5.1.3 Å skuffe sine foresatte

Informantene som fortalte om gode relasjoner til sine foresatte, følte at de foresatte strakte seg langt for at de skulle ha det bra. Informantene fortalte at de følte veldig på en stor takknemlighet for alt de gjorde for dem. Denne takknemligheten delte mange likhetstrekk med det behovet de hadde for å opprettholde tillitsforholdet ved å være åpen om alkohol og det å dra på fest. Dette bidro blandt annet til at informantene var veldig samvittighetsfulle ovenfor sine foresatte og kjente et veldig behov for å ikke skuffe dem. Aksel uttrykte at den samvittigheten han hadde ovenfor sine foreldre, var en av grunnene til at han ikke drakk alkohol ennå:

«Jeg har alltid hørt på hva foreldrene mine sier. For det meste. Jeg er ikke sånn slave heller, vi har jo uenigheter og sånt. Men jeg ser at foreldrene mine prøver ganske hardt å være foreldre. Og for mamma, hun blir veldig påvirka. Hun sier det ikke, men jeg merker at hun

blir veldig påvirket av hvordan andre foreldre er. Og at hun for eksempel er redd for å være dårlig forelder på en måte. Hun sier det ikke, hun later som at hun ikke bryr seg om det. Hun er litt mer sånn som meg: utadvendt, men lukka på en måte. Hun bare viser en spesiell side. Så jeg skal ikke gå og skuffe foreldrene mine som jobber så hardt. Også er jeg for så vidt vis ganske ærlig. Og som jeg har sagt, det de forventer av meg.»

Flere av informantene fortalte også at det å skuffe sine foresatte var en av de verste straffene man kunne få hvis man gjorde noe som kunne virke grenseoverstridene. Frida beskrev det slik, da hun fikk spørsmål rundt hva foresatte hadde gjort om hun drakk for mye alkohol:

«Jeg vet ikke, kanskje bare blitt litt skuffa. Det er på en måte ikke noe de kan gjøre så veldig mye med. Men jeg føler på en måte at den verste straffen er at foreldrene dine er skuffa. Det er hvert fall det jeg har opplevd, at når de er skuffa føler jeg meg ikke noe bra. Så da gjør jeg det ikke igjen, istedenfor at de bare skal stå og kjeft. Jeg lærer ikke noe av det. Jeg vil jo ikke skuffe foreldrene mine liksom, så det er bare det. Kjeft, det har jeg fått før, og det hjelper på en måte ikke. Det gjør bare at jeg blir lei meg og sur og får lyst til å terge dem mer liksom. Å skuffe foreldrene mine er nok den verste straffen jeg kan få.»

Informanter fortalte også om at de skjulte mye av det de gjorde på fritiden for å slippe at foresatte skulle bli skuffet over dem. Chloe, som var en av ungdommene som drakk alkohol uten at de foresatte visste det, fortalte det slik:

«Nei, de gjør ikke det. Og jeg vet at de hadde blitt veldig skuffa og veldig sinte. Og det er jo noe jeg ikke har lyst til å si til dem, for jeg har ikke lyst til at de skal tenke «du er så sykt dum». Eller, du skjønner hva jeg mener, jeg vil ikke at de skal bli skuffet over meg. Nei, jeg vil ikke at de skal bli skuffet over meg.»

Ut ifra det informantene fortalte, virket det som om at de var opptatt av at foresatte skulle ha et godt inntrykk av dem, og på denne måten vise at de levde opp til det de foresatte forventet av dem.

5.1.4 Tillit og åpenhet rundt alkohol øker med alderen

Datasettet til denne studien var fra da informantene gikk første året på videregående, da de var mellom 16 og 17 år gamle. For flere av disse informantene hadde overgangen fra ungdomskolen til videregående bidratt til store endringer, særlig når det kom til det sosiale og

bruk av alkohol. Flere av informantene fortalte at alkohol var blitt mer vanlig da man begynte på videregående skole, og at det var mer som skjedde i helgene. Noen av informantene fortalte at de var veldig overrasket over hvor mange det var som drakk på videregående, og noen følte det veldig naturlig selv å begynne å eksperimentere med alkohol i denne perioden, da det var mere som skjedde i helgene og man hadde begynt å utvikle nye vennskapet.

Selv om noen informanter fortalte om at de hadde erfaring med å drikke alkohol allerede på ungdomskolen, fortalte de fleste informantene at det ikke var vanlig å drikke alkohol da de gikk på ungdomskolen. Som Luna beskriver det:

Jeg var ikke sånn i 10. klasse. Jeg gjorde aldri det i 10. klasse. Da var det jo som sagt mer kult eller noe sånt hvis man smakte på en øl. Det var skikkelig kult. (Ler) Nei, men det visste ikke de om da.

Her forteller Luna også om hvordan hun opplever at foresatte ikke likte bruk av alkohol når man gikk på ungdomsskolen. Flere av informantene fortalte om samme erfaring fra sine foresatte, at det var nulltoleranse for alkohol på ungdomsskolen. De fortalte også at de opplevde at dette var en holdning som de fleste foresatte hadde, og at det var noe unormalt hvis ungdommer fikk lov til å drikke i denne perioden. Luna deriblant, utdypet dette videre:

«Nei, vi kunne gjort det før, men jeg tror det var det der med foreldrene. Man fant ikke på sånn der da, for man visste at alle fikk vite om det. Ja, mens nå er det litt mer frie tøylar.»

Å få mere frie tøylar når man blir eldre, var noe flere informanter beskrev. Den effekten foresattes holdninger hadde på ungdommene da de gikk på ungdomsskolen, virket ikke å gi samme utslag nå som ungdommene begynte å bli eldre, og deres sosiale verden begynte å utvide seg. Flere av informantene sa at de opplevde at foresatte hadde mer forståelse for at man drakk alkohol når man gikk på videregående, og siden de begynte å bli eldre, så var det ikke så farlig lenger. Det var derfor mange av informantene som fortalte at de ikke hadde like strenge regler når det kom til alkohol, og at man i større grad fikk det som Luna beskrev som *frie tøylar*. Noen av informantene fortalte også at det var ikke så mye foresatte kunne gjøre lengre, nå som de gikk på videregående, så de måtte bare heller akseptere det enn å bli sinte over det.

Ut ifra det informantene fortalte, kunne det virke som det var en slags endring i kommunikasjonen rundt alkohol da informantene begynte på videregående; at det var strenge

regler og nulltoleranse for alkohol når man går på ungdomskolen, men når informantene ble eldre og deres verden utvidet seg, brukte ikke foresatte den samme retorikken og kommunikasjonen rundt alkohol til å bli mer vennskapelig og åpen.

5.2 Engasjerte foresatte

Dette hovedtemaet handler om hvordan informantene opplever at foresatte engasjerer seg i informantene fritid, og hvordan informantene opplever at foresatte sikrer seg å ha oversikt og kontroll når de er ute med venner og på fest.

5.2.1 oversikt

De fleste av informantene fortalte om at de følte at foresatte var engasjert i deres fritid. Dette gjaldt også når de skulle ut med venner i helgene. Foresatte ønsket å ha mest mulig oversikt over hvem de skulle sammen med og hvor de skulle. Noen av informantene var mer detaljert enn andre om hvor de skulle, men alle ga sine foresatte informasjoner. Ungdommene fortalte også at foresatte engasjerte seg når de skulle ut med venner, deriblant gjennom å tilby å kjøre eller hente ungdommene på fest. Slik Lisbeth beskrev det:

Ja, begge foreldrene mine er veldig åpne om fester og sånt. De spør gjerne: 'Hvordan gikk det?', og 'du kommer deg hjem?', 'Jeg må vite om du kommer deg hjem, du må sende melding' og sånt da. Og det gjør jeg jo, så med dem så har jeg veldig åpent forhold og det er veldig deilig. Så ja, så alltid kommer de og henter. Hvis jeg tar bussen så blir jeg plukket opp liksom, så slipper jeg å gå hjem. Ja, eller så er det vennene mine sine foreldre da. Og det er veldig normalt blant foreldre å hente etter fester. Det er veldig bra.

Når informantene først var ute i helgene, fortalte de også at de hadde jevnlig kontakt med sine foresatte gjennom telefonen, enten at de ringte hverandre, sendte tekstmeldinger eller kommuniserte gjennom apper som Snapchat, mm. Dette var en måte for ungdommene å fortelle hvor de var, og at foresatte kunne gi informasjon om når de skulle hjem, mm.

Kristel var en av informantene som også hadde kartfunksjonen Snap-map, som ga hennes foresatte tillatelse til enhver tid å se hvor hun befant seg hen. Hun beskrev en episode på fest hvor hun hadde slått av Snap-map, slik:

«Mamma og pappa er jo veldig sånn at jeg må ha på Snap-maps. Så jeg hadde tatt av Snap-maps, så de ikke skulle se at jeg var på /områdenavn. Mamma sitter jo sånn daglig, og bare ser hvor jeg er. Hun så at jeg hadde slått av, så hun ringte meg, og jeg hadde nettopp grått veldig mye, fordi jeg hadde fått en ganske dum kommentar som jeg tok meg ganske nær av.»

For informantene som fortalte at de hadde kontakt med sine foresatte når de var ute med venner, virket dette uproblematisk. De virket heller glade for at foresatte engasjerte seg, og betraktet denne kommunikasjonen som en måte for foresatte å vite at ungdommene deres hadde det bra, at de ikke skulle sitte oppe og bekymre seg.

Denne kommunikasjonen gjorde det også mulig for informantene å ta kontakt med foresatte hvis det gikk galt. Dette var en type engasjement fra foresattes side som gjorde at mange informanter følte seg trygg på at de ville bli hentet og tatt vare på om det skulle skje noe.

Til tross for at flere av informantene virker å være opptatt av at man måtte passe på og bli passet på av sine venner når man var på fest, fortalte flere av informantene at det ville ha vært helt naturlig å ringe hjem hvis det hadde skjedd noe på fest, og at foresatte ville ha hentet dem uansett. Ut ifra det informantene fortalte, kunne det å ha mulighet til å kontakte sine foresatte når man var ute, oppleves som en slags trygghet for informantene.

5.2.2 Å kjøpe alkohol til ungdommen

Siden flere av informantene sa at de opplevde at foresatte hadde større aksept for alkohol når de gikk på videregående og nærmet seg 18 år, var det noen av informantene som fortalte at foresatte kjøpte alkohol til dem. Enten hadde de erfaring fra dette selv, eller så fortalte de om venner som hadde foresatte som gjorde det.

Informantene fortalte at foresatte ikke lenger kunne hindre ungdommene å drikke alkohol, men ved selv å kjøpe alkohol til dem hadde foresatte oversikt over hvor mye de drakk og hva de drakk. På denne måten kunne foresatte føle seg mer trygge på at informantene ikke skulle bli for fulle og utsette seg for fare.

Informantene på sin side, opplevde det å få alkohol som en slags tillitserklæring, og uttrykte derfor at de ikke ønsket å drikke mye mer utover det. Frida for eksempel, beskriver det slik:

«Jeg får fire av mamma. Det er min drikke, da drikker jeg det. Også er det jo mange som er generøse også lar meg smake for eksempel. Vi har jo snakket om alkohol og sånt, og det er jo ikke sånn at hun er skikkelig streng på det. Og hun skjønner «på en måte at jeg er ungdom og det begynner å bli mer normalt da. Så hun ville liksom heller ... det er det hun har sagt at, hun ville liksom heller vite hva jeg drikker og gi deg drikke, enn at jeg liksom skal finne alt mulig annet selv da. For det kan jo ikke gå bra. Så det er vel egentlig det.»

I likhet med å kjøpe alkohol, fortalte informantene også at noen foresatte lot ungdommer ha fester hjemme, slik at de hadde oversikt over hvor de var. Lasse fortalte om slike erfaringer hos sine kompiser:

Tingen er, de festene vi går på, der er det mer venner. Og de vi har gått på nå i det siste, det er han ene i klassen som jeg har blitt skikkelig god kompis med, han er bestekompisen min nå, og han får være hjemme alene, fordi foreldrene er sånn som liker bedre å vite hva han gjør i stedet for at han er ute og gjør ting de ikke vet. Så han får drikke av dem og han får ha folk over, så lenge han rydder etter seg, sørger for at ingenting blir knust, tatt. Og det gjør det ikke, fordi det er bare venner som kommer.

Noen av informantene som fortalte om å ha fester hjemme hos seg selv, fortalte også om å ha kontakt med sine foresatte gjennom kvelden, slik at de visste hvem som var der og hva som skjedde.

I likhet med tidligere temaer, viser dette også hvordan noen av informantene ønsket å opprettholde den tilliten som foresatte hadde gitt dem.

5.2.3 «Vær forsiktig»- praten

Som beskrevet tidligere, fortalte informantene at samtalen rundt alkohol hadde endret seg da de var blitt eldre og gikk på videregående og flere hadde begynt å snakke mer åpent med sine foresatte om alkohol. Da informantene gikk på ungdomsskolen, hadde samtalen handlet om hva informantene fikk lov og ikke lov til å gjøre. Men nå som de hadde blitt eldre og gikk på videregående, fortalte informantene at samtalen rundt alkohol og festing handler mer om å oppfordre til måtehold og fortelle om hva man skulle gjøre og ikke gjøre på fest, som å passe på vennene sine, ringe hjem hvis man ble for full, mm. Slike samtaler gjaldt særlig for de

informantene hvor foresatte ikke så det nødvendig lenger å være like strenge når det gjaldt alkohol.

Truls fortalte om sine samtaler med faren før han skulle ut med venner, slik:

Han sier bare sånn «vær forsiktig, ikke drikk for mye». Jeg sier sånn «er det greit jeg går ut og tar noen pils med gutta?», så sier han «ja, det er greit, men ikke neste helg». Han er litt sånn ...

Truls, som bodde alene med sin far, var en av informantene som hadde erfaring med alkohol fra ungdomsskolen. Ut over disse «vær forsiktig» samtaler, hadde Truls og faren ikke så mye samtaler rundt alkohol, annet enn at faren uttrykte seg med sinne når Truls hadde gått over streken og gjort noe faren ikke likte. Men Truls opplevde at dette var mer på ungdomsskolen enn på videregående.

Disse «vær forsiktig»-samtalene virket også for noen av informantene, noe de lyttet til og var bevisst på, også når de var på fest. Lisbeth, som hadde begynt å drikke litt når hun startet på videregående, og som fortalte om tette forhold med begge sine foreldre og hvor de snakket åpent om alkohol, forklarte disse «vær forsiktig» samtaler sine slik:

«Nei, først så ler jeg jo. Også tenker jeg at egentlig er det mitt ansvar, men jeg føler at det blir det litt da. Vi må passe på vennene sine, foreldrene er ofte sånn før man går på fest: pass på hverandre da. Det er sånne ting jeg har i bakhodet hele tiden, at ...»

På denne måten hadde foresatte innvirkning på informantenes valg og adferd, selv om de ikke var fysisk til stede. Også Aksel, som fortalte at han ikke fikk lov til å drikke alkohol før han ble 18 år, fortalte hvordan samtaler rundt alkohol med foreldrene var med på å påvirke han og hans valg når han var på fest:

«De vet at jeg har smakt på ting, det blir de ikke sure for. Men de sier at det er veldig dumt å drikke, og det er veldig dumt at vi driver og drikker på fest nå. Og være forsiktig og passe på hverandre. Forventer at jeg skal passe på de andre, som jeg syns er en god ting. For jeg er litt mer sånn at hvis jeg er på fest vil jeg heller passe på. Vite hva som skjer. For jeg har venner som jeg vet drikker Og som kan kanskje finne på noe dumt, eller bli utsatt for noe dumt. Det er viktig å passe på, da. Ta litt ansvar.»

Alle informantene fortalte om en eller annen slags form for en «vær forsiktig»-prat med sine foresatte. Men som vist med både Lisbeth, Aksel og Truls, virket å være variasjoner i hvordan dette ble uttrykt. Informantene som fortalte om gode relasjoner med sine foresatte, fortalte at dette var noe man generelt snakket mye om, og at dette var noe foresatte engasjerte seg i. Det var også disse informantene som fortalte at det foresatte hadde fortalte dem, var med på å påvirke valg og adferd når informantene var på fest.

5.3 Foresattes holdninger

Dette hovedtemaet går mer inn på hvilke tanker ungdommen har rundt foresattes holdninger til alkoholdrikking hos mindreårige, og hvordan de tenker at disse holdningene er med på å påvirke dem igjen, og hvilke tanker de har rundt foresattes rolle i hvilket drikkemønster ungdommene har.

5.3.1 Egne foresattes holdninger

Rundt spørsmål som omhandlet alkohol og foresatte, gjenfortalte flere av informantene foresattes egne meninger rundt bruk av alkohol hos ungdommer og det å dra på fester. Særlig kom dette godt fram hos informanter som hadde tydelige regler rundt alkohol, og hvor foresatte ikke tillot alkohol før informantene ble myndig. Informantene hadde et klart bilde av hva disse holdningene var, og hvorfor de ikke fikk lov til å drikke alkohol. Noen ungdommer fortalte også at foresattes holdninger til alkohol var grunnen til at de ikke drakk alkohol. Dina var en av ungdommene som fortalte om dette:

«Nei, altså. Jeg får ikke lov. Mamma er «nazi» når det kommer til sånt. Hun kommer til å finne ut av det om jeg gjør det, så det er ikke noe vits.»

Videre fortalte Dina:

«Hun sier at hvis ... For altså, vi får lov til å dra på fest, men da skal hun liksom lukte på oss om vi har drukket og det kommer til å bli konsekvenser hvis vi drikker. Hun kommer til å bli skuffa og «bla bla bla». Dessuten, det er jo bare litt under et år igjen. Nei, litt over et år (utydelig).»

Dina var en av informantene som fortalte at hun sjelden dro på fester, og at hun heller var mye med familien i fritiden. Men hun opplevde at andre på hennes skole drakk alkohol og dro på fester, noe som det ofte ble snakket om på skolen.

Det var også andre informanter som ikke fikk lov å drikke alkohol, men som var i en annen sosial kontekst bestående av vennegjenger og større sosiale nettverk, og som fant det mer utfordrende å balansere det foresatte forventet av dem og alt det sosiale som skjedde på videregående. Selv om disse ungdommene valgte å drikke alkohol, snakket de også om at holdningen til foresatte fortsatt påvirket dem, og fortalte at de drakk mindre enn sine venner og pleide ikke like ofte å dra på fester. Selv om disse informantene fortalte at de syntes det var utfordrende å ikke få lov av foresatte å drikke alkohol, fortalte de også at de var glade for de strenge holdningene foresatte hadde. For informantene var reglene forbundet med noe positivt, at de var så strenge fordi de var glade i dem og ønsket dem det beste. Ungdommene følte selv at de strenge holdningene også bidro til å gi dem gode verdier. Chloe beskriver det slik:

«Jeg tror egentlig det bare har påvirket meg positivt. Selv om det ikke har virket sånn lenge, så har det jo påvirket meg positivt, for jeg har jo hatt en veldig streng holdning. Til og med da alle vennene mine begynte å drikke, så tok det jo tid før jeg ga inn, og det var jo på grunn av ... Jeg begynte litt senere enn normalen, på en måte, fordi jeg har hatt så strenge holdninger og meninger, fått det banket inn i hodet siden jeg var liten. Og det er alltid det jeg har tenkt har vært riktig. Og det høres jo sykt dumt ut, men det er jo det jeg tenker er riktig òg ennå, på en måte. Ja, jeg vet ikke, jeg tror det bare har stoppet meg lenge. Og jeg er veldig glad for oppdragelsen min. Jeg føler jeg er veldig ansvarlig og reagerer riktig i situasjoner og er veldig snill mot andre. Og det er ikke sånn hvis noen gjør noe mot meg, så er jeg sånn «okei, nå skal jeg ta hevn». Det er bare sånn, prøver å forstå «hvorfors gjorde du det?»»

For informantene som fortalte om å ha foresatte hvor det var mer liberale holdninger til alkohol, var det mer variasjon i hvordan de beskrev foresatte sine holdninger. Her var det mer avhengig av hvilken relasjon informantene fortalte de hadde til sine foresatte. Som vist i tidligere hovedgruppene var informantene som fortalte om gode relasjoner og åpen dialog med sine foresatte om alkohol, klar over at alkohol var noe som var greit for foresatte, så lenge de ikke drakk seg fulle og klarte å ta vare på seg selv. Andre informanter, som ikke oppga å ha like nære, vennskapelige relasjoner med sine foresatte og åpen dialog rundt alkohol, snakket mindre og ikke så detaljert om hvilke holdninger deres foresatte hadde.

Noen av informantene opplevde at det var viktig å vente med alkohol til de ble 18 år, både fordi de ville være mere modne da, og for at foresatte hadde holdninger om at man skulle vente med å drikke til det ble lovlig. En av informantene fortalte at han hadde gjort en avtale med sine foresatte om å vente med alkohol til han ble 18. Hvis han overholdte det, ville han også få dekket bilsertifikat. Flere av de andre informantene fortalte at slike «avtaler», og det framsto som vanlig hos de fleste av skolene informantene gikk.

Noen informanter fortalte at deres foresatte ikke drakk mer enn ett glass vin, opplevde at dette var en ideell måte å drikke alkohol på. Et godt eksempel er Lisbeth, som fikk cider med lite alkoholprosent når hun skulle på fest;

Ja, veldig. Jeg har fått tips av faren min, for det var ... pappa var også den farsrollen i gruppen sin da. Så han har jo selvfølgelig hatt masse historier om det, at det var han som også hadde bursdag først, kjørte rundt og henta og ... han drakk ikke i det hele tatt, det gjør heller ikke broren min heller.

På denne måten fortalte Lisbeth at hun opplevde at det faren gjorde her var en riktig måte å være på fest, og tok råd fra han om dette.

5.3.2 Foresatte generelt

Ved spørsmål som omhandlet hvorfor noen ungdommer drakk og festet mer enn andre, svarte de at de trodde det handlet mye om hvilke holdninger man hadde hjemmefra, og at de hadde foresatte som tillot det. Ungdommene fortalte at de trodde at foresatte som tillot alkohol og kjøpte alkohol til ungdommen, hadde den samme erfaringen selv da de vokste opp, og noen assosierte det å tillate alkohol med foresatte som ikke brydde seg like mye. Ulf beskrev det slik:

«Ja, foreldre vil jeg påstå at er en ... Ja, det er en vesentlig grunn til å holde seg unna alkohol, ja. For eksempel så er det jo mange som får sendt med seg alkohol av foreldrene når de skal på fest og sånt. I 14-årsalderen og sånt noe ... Da har du helt andre holdninger fra hjemme, og da er det mer naturlig at du da er åpen for det.»

Videre fortalte han:

«Jeg går ut ifra at de som går yrkesfag er litt mer sånn ... Har litt foreldre som tar litt lettere på sånn ting, tror jeg. For det tror jeg ... Selv om nå for øyeblikket hadde vært veldig imot alkohol, så tror jeg jo også at hvis jeg hadde hatt litt mildere foreldre (avbryter seg selv). Mildere, de er jo snille, selvfølgelig. Men hvis de ikke hadde brydd seg sånn så kan det jo godt hende at jeg hadde testet å drikke.»

Flere informanter fortalte de trodde at ungdommer hørte på sine foresatte, og de trodde at de som var hjemme i helgene, var de som ikke fikk lov til å drikke alkohol og dra på fester. Noen informanter fortalte også at de trodde at flere av de som hadde strenge regler rundt alkohol, hadde familier med ulik kulturell bakgrunn. Noen informanter fortalte også at de trodde at mange foresatte hadde alt for mye makt over ungdommene og at det kunne ødelegge ungdomstiden. Fredrik var en av de informantene som fortalte om dette:

«Det er en del som tenker sånn, ja. Og det burde jo ikke være sånn, men sånn er det. Og det er jo litt foreldrene sin skyld, på grunn av at de sier at de får ikke lov. De er i en alder hvor de er her for å utforske hva slags person de har lyst til å være, og det kan de ikke gjør hvis foreldrene ... du kan utforske hvem du er, bare ikke i det området, sant?»

På bakgrunn av dette, kunne det oppleves at informantene oppfattet at foresattes holdninger var viktig for hvilke valg ungdommer generelt tok rundt det å drikke alkohol og dra på fester, og at disse holdningene var avhengig av bakgrunnen og erfaring foresatte selv hadde.

6.0 Diskusjon

For å kunne svare på oppgavens problemstilling «*Hva er det som preger dialogen mellom foresatte og ungdom som går i 1. klasse på videregående skole, med hensyn til alkoholrelaterte spørsmål og temaer? Og hvordan snakker ungdommene selv om hvordan de blir påvirket av foresattes egne holdninger til alkohol når de går på videregående*»

skal jeg drøfte funnene mine i lys av relevant empiri og teoretiske perspektiver.

Første underkapittel er delt i tre deler, på bakgrunn av de ulike hovedtemaene; *Gode familierelasjoner*, *Engasjerte foresatte* og *Foresattes holdninger*.

Etter oppsummering vil diskusjons kapitlet inneholde en metodediskusjon, hvor jeg vil diskutere studiens pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.

6.1 Diskusjon av funn

Diskusjonen har som hensikt å belyse hvordan ungdommer og foresatte kommuniserer rundt alkoholrelaterte temaer når ungdommene går på videregående, og hvordan foresattes holdninger er med på å påvirke dem. Jeg har delt opp diskusjonen etter de ulike subgruppene til hovedtemaene, men også lagt noen av subgruppene sammen, da dette gir den beste oversikten.

6.1.1.Gode familierelasjoner

Vennskap

Funnen viste at foresatte framsto som viktige nøkkelpersoner i informantenes liv. Samtidig virket det som det var variasjon i hvordan informanten opplevde å snakke med sine foresatte om alkohol, og hvordan de opplevde at foresatte var med på å påvirke hvordan valg de tok rundt alkohol. Men sammenlagt virket de fleste å kommunisere godt med sine foresatte rundt alkohol og det å dra på fester.

Funnene viste at flere av informantene hadde nære relasjoner til sine foresatte. De opplevde sine foresatte som likesinnede, som det var gøy å være sammen med i fritiden og at man trivdes veldig i deres selskap. Flere opplevde at forholdene mellom foresatte var basert på gjensidig vennskap. Ut ifra det informantene fortalte, stilte de ikke bare opp i forhold til det praktiske, som skole, fritidsaktiviteter og penger mm, det framsto også som at ungdommene opplevde høy grad av emosjonell støtte og tilstedeværelse; at de kunne gå til sine foresatte med de fleste av sine problemer. Disse funnene, korrelerer både med funn fra Ungdata undersøkelsen (Bakken, 2021), og tidligere studier som viser at ungdommer og foresatte har i dag mer vennskapelige relasjoner, som er basert på gjensidighet og tillitt (Buvik et al., 2021; Scheffels et al., 2020; Aalmen & Henriksen, 2018).

Det at ungdommer og foresatte bruker mer tid sammen, kan bety at man har mer tid til å utvikle tette relasjonelle bånd, og i lys av SCT, hvor Hirschi mener at disse relasjonelle båndene fungerer som en bro, hvor foresatte kan overføre sine tanker, ideer og oppfatninger (Hirschi, 1969), kan dette bety at foresatte vil i dag kunne ha større påvirkningskraft på ungdom. Gode relasjoner og sterke følelsesmessige bånd, legger til rette for god kommunikasjon og på denne måten påvirker foresatte hvilke valg ungdommer tar rundt alkohol (Cleveland et al., 2014; Stattin & Kerr, 2000). Det kan derfor tolkes som at mye av den åpne kommunikasjonen, som jeg vil komme nærmere innpå i løpet av diskusjonen, baserer seg i stor grad om de vennskapelige relasjonene som foreligger mellom ungdommer og foresatte.

Tillit og åpenhet rundt alkohol øker med alderen til ungdommen

Funnene viste at overgangen fra ungdomsskolen til videregående hadde en stor påvirkning på informantens forhold til alkohol. Funnene viste at det var variert grad av erfaring, men at de fleste hadde lite erfaring med alkohol når de gikk på ungdomsskolen.

Flere snakket om at det var mere som skjedde i helgene som de ville være med på, og for mange ble det naturlig å selv begynne å eksperimentere med alkohol. Noen informanter fortalte at de ble overrasket over hvor vanlig alkohol ble på videregående, i motsetning til ungdomsskolen. Noen opplevde også å være overrasket over seg selv, at de i hele tatt hadde begynt å drikke alkohol, da mange hadde tidligere assosiert alkohol med tap av kontroll. Det

var også en opplevelse av at foresatte ikke lengre var så strenge på alkohol, noe flere opplevde var normen hos foresatte når informantene gikk på ungdomsskolen.

Disse funnene samsvarer med tidligere studier som viser at ungdommers holdninger til alkohol endre fra ungdomsskolen til videregående, da man går fra å være fokusert på de negative utfallene, altså skadevirkningene, til når man begynner å opplever at alkohol kan være med på gi sosiale fordeler (Buvik et al., 2021).

At informantene opplevde at det var sosiale fordeler med å drikke alkohol, kan sees i lys av forventningsteorien (Goldman et al., 1987), hvor videregående blir en ny arena hvor man observerer andre jevnaldrende som drikker og ser fordelene med alkohol, at det er lettere å snakke med andre, få seg flere venner mm. De negative forventningene som flere av ungdommene på ungdomsskolen deler, kan igjen være styrt av foresattes egne holdninger til alkohol hos yngre ungdom.

Slike funn kan gi en større forståelse av blant annet tall fra Ungdata undersøkelsen, som viser at andelen ungdom som drikker alkohol, økes når ungdommer går på videregående (Bakken, 2021).

For noen av informantene, hadde samtalen rundt alkohol først begynt å bli åpne når informantene gikk på videregående, samtidig som at foresatte i større grad tillot alkohol. Det kan derfor tenkes at graden av åpen kommunikasjon økes når ungdommer blir eldre, og foresatte opplever at alkohol er akseptabelt.

Åpenhet rundt alkohol og ikke skuffe sine foresatt

Funnene viste at den åpne dialogen handlet om at informantene lyttet til de rådene foresatte gav og de bekymringene de hadde, samtidig som det var lagt opp til at begge parter fikk lov til å uttrykke seg, som igjen la opp til diskusjoner og forhandlinger mellom partene.

Slik åpen, demokratisk dialogen mellom ungdommer og foresatte, som legger opp til diskusjon og forhandling kan være et uttrykk for det Moshuus kaller for en «likhetskultur» i den norske oppdragelsen, hvor både ungdommer og foresatte skal betraktes som likeverdige individer, med like rettigheter (Moshuus, 2004).

Tidligere studier viser at yngre ungdommer som ikke drikker alkohol, har åpne samtaler med sine foresatte om alkohol, som er basert på tillitt og gjensidighet og hvor de lytter til de rådene som foresatte gir (Scheffels et al., 2020). Det kan tolkes som at det er en forlengelse i hvordan ungdommene og foresatte snakker sammen om alkohol, bare at det går mer fra å handle om at

man ikke får lov til å drikke alkohol på ungdomsskolen, til at alkohol er greit, så lenge man ikke drikker seg fulle, når ungdommer går på videregående. I likhet med at ungdommer opplever at de ikke vil drikke alkohol fordi det kan føre til at foresatte blir skuffet (Scheffels et al., 2020), framsto det også her som at informantene ikke ønsket å drikke seg fulle på fest eller gjøre noe som kunne virke grenseoverstridene, da det også her førte til at foresatte ville bli skuffet over dem. Dette samsvarer med studien til Buvik og Tokle som viser at åpne samtaler rundt alkohol på videregående, gjorde at ungdommer følte et ansvar for å drikke moderat og ikke krenke den tilliten som foresatte hadde gitt dem (Buvik et al., 2021). For noen av informantene hvor foresatte ikke tillot alkohol før man ble 18 år, opplevde også på videregående at det var greit å ikke drikke, som samsvarer med tidligere studier (Buvik et al., 2021; Törrönen et al., 2019).

De informantene som opplevde åpne dialoger rundt alkohol, hvor alkohol nå var tillat, opplevde at det tillitsforholdet de hadde med sine foresatte var viktig å ivareta. Det virket derfor som at ærlighet var viktig, og at man skulle fortelle foresatte om at man skulle ut å drikke alkohol. Det interessante her, var hvordan informantene opplevde at gjennom å være ærlig med sine foresatte om at de skulle drikke alkohol, opplevde også at de fikk en slags «tillatelse» fra sine foresatte å drikke. Det behovet om å få tillatelse til å drikke alkohol selv om man ikke ennå er 18 år, samsvarer med studien til Aalmen og Henriksen, som viste at ungdommer opplevde som nødvendig å være ærlig med sine foresatte om at de drakk alkohol, eller at de skulle på en plass hvor det ville bli servert alkohol (Aalmen & Henriksen, 2018).

Funnene sammenlagt, samsvarer med Aalmen og Henriksen analyse om at ungdommer i dag ser på sine foresatte som den «betydningsfulle andre»; ungdommer vil heller rette seg etter foresattes meninger og holdninger, framfor sine venner (Aalmen & Henriksen, 2018). Og i likhet med hvordan ungdommer i studien til Aalmen og Henriksen, så det som naturlig å kontakte sine foresatte hvis det skjedde noe når man var på fest (Aalmen & Henriksen, 2018), var dette en av funnene som utpreget seg i denne studien. Mye av samtalene rundt alkohol handlet om at informantene måtte kontakte sine foresatte om det skjedde noe på fest, og for informantene framsto som at det var mer naturlig å ringe hjem, enn å støtte seg på sine venner, hvis det skjedde noe.

Ut ifra det informantene fortalte, kunne det virke som at informantene følte på en slags trygghet å vite at de ville bli hentet, uansett hvor fulle de var. Og selv om informantene opplevde at foresatte hadde regler rundt alkohol, så opplevde informantene at foresatte ville

bli mer glade for at informantene tok kontakt, og de i større grad ville passe dem, enn å straffe dem. Denne beskrivelsen av foresatte som viser regler og kontroll, men også høy grad av emosjonell støtte, er det Baumrind (1927-2018) la vekt på i sin beskrivelse av den autoritative oppdragelsesstilen (Baumrind, 1967), som i dag framstår som ideelle måten å oppdra barn og unge på i Norge (Bakken et al., 2016), og som er den oppdragelsesstilen som viser seg å ha mest positiv virkning på å redusere alkoholbruk hos ungdom (Blaasvær, 2019).

Det å ikke ville skuffe sine foresatte var gjentakende funn i denne studien. Flere av informantene opplevde en veldig takknemmelighet for alt det de opplevde at foresatte gjorde for dem, og det å oppføre seg bra, virket som en måte for informantene å takke sine foresatte på. Og som vist til tidligere, var det viktig å overholde reglene foresatte hadde satt rundt alkohol, som samsvarer med tidligere studier (Buvik et al., 2021; Scheffels et al., 2020; Aalmen & Henriksen, 2018)

Som nevnt under *vennskap*, vil det å bruke mer tid sammen og mer gjensidighet, kunne bidra til sterkere tilknytting og foresatte har på denne måten større påvirkning. Det å ikke vil skuffe sine foresatte kan også ses i lys av SCT (Hirschi, 1969), hvor den tette relasjonen viser hvordan ungdommer ikke vil utføre en adferd som kan virke grenseoverstridene. Det kan derfor tenkes at det også her være en sammenheng med de tette relasjoner mellom ungdommer og foresatte i dag, og det at ungdommer i dag er mer lovlydige og opptatt av å overholde regler og lover (Bakken, 2021).

Summert opp, kan det tolkes som at de tette relasjonene mellom ungdommer og foresatte, gjør at foresatte kan i større grad påvirke hvordan valg ungdommer tar når det kommer til alkohol. Dette samsvarer med tidligere studier, som viser at graden av tilknytning mellom ungdom og foresatte, er med på å påvirke alkoholbruk hos ungdommer, og hvor høy grad av tilhørighet er assosiert med både høyere debutalder og mer moderat drikking (Bègue & Roché, 2009).

At foresatte kan være med på å påvirke ungdommers adferd, gjennom ungdommers samvittighet til å leve opp til foresattes forventinger, kan sees i sammenheng med parental sosial kontroll (Dolev-Cohen & Ricon, 2020).

6.1.2 Engasjerte foresatte

Oversikt

Resultatene viste at flere foresatte engasjerte seg når informantene skulle ut med venner og på fest. Mye av samtalene handlet om at foresatte ville ha oversikt over hvor de skulle og hvem de skulle sammen med. Det framsto som vanlig at foresatte var «sjåfør» som både leverte og kjørte hjem ungdommene fra fest. Det dette kunne også være organisert med flere foreldre, som en slags «kjøregruppe».

Det var også mye samtaler om å holde kontakt når man skulle ut, og informantene framsto som ærlige og gav den informasjonen foresatte ville. Flere av informantene hadde kontakt med sine foresatte også når de var ute, og holdte kontakt jevnlig gjennom telefonen gjennom hele kvelden. Noen hadde også «overvåkings» apper, slik at foresatte kunne følge med hvor de var til enhver tid.

At ungdommer har kontakt med foresatte når de er ute, samsvarer med tidligere studier som viser at foresatte har i dag større oversikt over hvor ungdommene befinner seg når de er ute med venner (Larm et al., 2018; Raitasalo et al., 2018; Scheffels et al., 2020).

Selv om alle informantene gikk på videregående, framsto det som både uproblematisk og vanlig for informantene å holde kontakt. Informantene fortalte også at de ikke ville at foresatte skulle sitte oppe å være bekymret, så det var bedre å gi beskjed hvor man var. Disse resultatene samsvarer med tidligere studier, som viser at ungdommer opplever at det å kommuniserer med sine foresatte når man er ute med venner og på fest, er med på å gjøre foresatte mindre bekymret (Törrönen et al., 2019).

I tillegg handlet kommunikasjonen om at informantene skulle få beskjed om når de skulle komme hjem, og om de trengte å bli hentet. Funnene her og tidligere funn i forrige hovedtema, som viste at samtalene rundt alkohol handlet i stor grad om at foresatte ville komme og hente dem om de trengte hjelp, kan tolkes som at ungdommer opplever en stor grad av trygghet ved å kunne kommunisere med sine foresatt. På denne måten har begge partene fordeler med å ha kontakt når ungdommer er på fest, som sammen kan ses i sammenheng med det Raitasalo mener om at bruk av teknologiske hjelpemidler ikke nødvendigvis handle om å direkte overvåke ungdommer, men at det heller har bidratt til en nye typer interaksjon innad i familien (Raitasalo et al., 2018).

Kjøpe alkohol til ungdommen

Funnene viste også at det heller ikke var uvanlig for foresatte å kjøpe alkohol til ungdommer når de gikk på videregående. Det samme gjaldt det å få lov å ha fester hjemme. Informantene fortalte at de fikk alkohol, for dette var en måte for foresatte å vite hva ungdommene drakk og hvor mye de drakk. Informantene opplevde at foresatte gav dem alkohol for at de skulle føle seg trygge på at informanten ikke drakk for mye, som samsvarer med studien til Friese, hvor foresatte opplevde større kontroll dersom de snakket åpent om alkohol og tilby ungdommer alkohol, og at man på denne måten opplever at man lærer ungdommer å drikke mer ansvarlig (Friese et al., 2012). Informantene på sin side, opplevde det å få alkohol som en slags tillitserklæring fra sine foresatte. Foresatte og informanter gjorde her avtaler om at informantene ikke skulle drikke mer enn det de fikk hjemmefra, og viser graden av forhandlinger det er mellom ungdommer og foresatte, vist i forrige hovedtema. Også her opplevde informantene at det var viktig å ivareta reglene rundt mengde drikke. Å gjøre avtaler med sine foresatte om hvor mye man skal drikke, gjennom å mota alkohol fra foresatte, samsvarer også med studien til Aalmen og Henriksen (Aalmen & Henriksen, 2018). Samtidig viste funnene at noen av informantene som fikk alkohol hjemmefra, også drakk mer på fester. Det kan derfor tenkes at disse avtalene ikke nødvendigvis blir overholdt, og kan derfor samsvare med tidligere studier, som viser til at det er ingen sammenheng med ungdommer som får alkohol av sine foresatte, og mer kontrollert drikking (Lundborg, 2007).

Samtidig viker ungdommene å være opptatt å overholde tilliten foresatte gav dem. For eksempel var det noen som fortalte om å ha fester hjemme, hvor de opplevde at foresatte hadde tillit til dem til at festen ikke skulle gå over «styr», og så det derfor som viktig å holde kontakt med sine foresatte gjennom hele kvelden, slik at foresatte kunne til enhver tid å ha oversikt over hva som skjedde. Også her vises det hvor viktig tillitserklæringer er mellom ungdommer og foresatte, som igjen kan sees i lys av SCT (Hirschi, 1969).

«Vær forsiktig» samtaler

Funnene viste at dette var de vanligste måtene for foresatte og engasjerer seg på, var gjennom «vær forsiktig» samtalene. Alle informantene fortalte om å ha en «vær forsiktig» prat i en

eller annen form, også for informanten som fortalte om å ha dårlige relasjoner med sine foresatte.

Samtidig viste funnene at det var ulike grader av hvordan disse samtalene ble uttrykt. For noen av informantene kunne disse «vær forsiktig» samtalene være en del av den åpne kommunikasjonen de hadde med sine foresatte rundt alkohol, vist til tidligere under *Åpenhet rundt alkohol og ikke skuffe sine foresatte*. Andre informanter igjen gav uttrykk for å ha mer kortfattede «vær forsiktig» samtaler, hvor det var ofte det var noen setninger som foresatte sa mens informantene var på vei ut døren.

Informantene som fortalte om vennskapelige relasjoner og åpne samtaler rundt alkohol, kunne oppleve at de hadde foresattes stemme i bakhodet når de var ute med venner, og var med på å styre valg en tok, som å ikke drikke for mye, miste kontroll og ta vare på vennene sine hvis man ble for full. Informantene som hadde mer korte samtaler, fortalte lite om hvordan disse «vær forsiktig» samtalene var med på å påvirke dem.

At samtalene til foresatte er med på å påvirke hvordan valg man tar når man er ute med venner, samsvarer med Aalmen og Henriksen sin studie om at ungdommer kjenner til foresattes meninger om alkohol, og at de har den med også når de er på fest (Aalmen & Henriksen, 2018). Som også kan ses i lys av SCT (Hirschi, 1969)

Funnene viser at foresatte spiller en aktiv rolle i de valgene ungdommene tar rundt alkohol. Som vist her og i tidligere hovedtema, vil foresatte rådføre og informere ungdommene om alkohol. Foresatte vil også tilrettelegge for ungdommer når de skal på fest, og være der for dem hvis de trengte det. Mye av funnene og tolkningene som er gjort, framstår som noe elementære. Det er derfor viktig å understreke at her er det omfavnet som utpreger seg, og hvordan informantene uttrykk av å være glade for at foresatte engasjerte seg, og at de opplevde det som naturlig at foresatte spiller en deltagende part i denne delen av livene deres. Funnene kan tolkes som at alkohol blant ungdommer i dag, handler i lite grad om løsrivelse fra foresatte, men handler i større grad om å finne sin plass i det sosiale (Kuntsche et al., 2005). Hjemmet og foresatte opplevdes heller mer som en trygghet. Derfor kan disse funnene sees i sammenheng med analysene til Øya og Vestel, om at såkalte generasjonskløfta mellom voksne og ungdom har i dag blitt redusert, eller blitt helt borte (Øya & Vestel, 2014). Også Aalmen og Henriksen argumenterer for «generasjonskløfta» er borte, i sin studie (Aalmen & Henriksen, 2018).

Hvis det ikke er noen «generasjonskløft» som skiller ungdommer og voksne, kan det også tenkes at den «prefigurative» kulturen som Mead (1901-1978) refererte til; at ungdommer

kjenner sin verden best og har derfor mer å lære voksne (Mead, 1969), også er borte. At ungdommer er i dag mindre opprørske er en av argumentasjonen til Øya og vestel (Øya & Vestel, 2014) og har i dag har blitt pekt på som et samfunnsfenomen, deriblant i NRK sin artikkel, *Generasjon anti-opposisjon* (Drefvelin, 2016).

At foresatte har en naturlig og engasjerende rolle i ungdommers sosiale liv, også når det kommer til alkohol og festing, kan være et ytterligere tegn på at ungdommer i dag er i mindre behov for løsrivelse.

Funnene kan også sees i sammenheng med Twenge sine argumentasjon om at foresatte i dag engasjerer seg mer og lengre i ungdommers liv (Twenge, 2017). Som funnene viser, gjelder engasjementet også når alkohol blir en del av ungdommens sosiale liv, som kan også bidra med mer nyanser til tallene bak Ungdata undersøkelsen, som viser at ungdommer i dag føler opplever at foresatte er viktige støttespillere i flere arenaer i deres liv (Bakken, 2021).

Det er viktig å understreke, at ut ifra funnene, var det ingenting som tilser at man kan se sammenhenger med Twenge «slow growth» hypotese (Twenge & Campbell, 2018; Twenge & Park, 2019). Twenge studier baserer seg på en annen kultur og kontekst, som gjør det utfordrende å sammenligne. Samtidig kan det være av interesse å se nærmere på hvordan foresattes engasjement når det kommer til alkohol og festing, påvirker ungdommer i dag. Det kan også være av interesse å se nærmere på foresattes motivasjon bak dette engasjementet.

6.1.3 Foresattes holdninger

Funnene viste at de fleste av informantene virket å være klar over hvordan holdninger foresatte hadde rundt alkoholbruk hos ungdommer. Her var det særlig de som kom fra hjem med strenge regler rundt alkohol som fokuserte mye på foresatte sine holdninger, og snakket om hvordan dette var med på å påvirke dem.

For noen av informantene var de foresattes strenge holdninger, som gjorde at de ikke drakk alkohol, og i likhet med tidligere resultater, hadde dette sammenheng med at de ikke ønsket å skuffe sine foresatte (Buvik et al., 2021).

Informantene opplevde å ha strenge regler rundt alkohol som noe positivt, at de var satt for at foresatte brydde seg om dem, og det var noe informantene satte pris på. For noen av informantene opplevdes det som uproblematisk å avstå fra å drikke alkohol også på videregående. Samtidig var det andre som opplevde det som mer problematisk, på grunn av at det nå skjedde mer sosialt hvor alkohol var inkludert, noe som informantene opplevde det var

viktig å være med på, som nevnt i tidligere hovedtema, kan ses i lys av forventingsteorien (Goldman et al., 1987). Disse informantene valgte heller å skjule for sine foresatte at de drakk alkohol, da de opplevde at foresatte ville bli skuffet over dem om de viste at de drakk.

Slike beskrivelser samsvarer med andre studier som viser hvor viktig rolle alkohol har på ungdommer når de går på videregående, med tanke på de sosiale fordelene det gir (Buvik et al., 2021; Aalmen & Henriksen, 2018). På bakgrunn av dette, kan man heller ikke utelukke at argumenter som «jeg drikker ikke, fordi jeg ikke får lov», også ble brukt av noen informanter for å «skjule» at de opplever mindre sosial tilhørighet, og at de ville ha tatt andre valg rundt alkohol, om statusen var annerledes. Samtidig viste funnene at for noen informanter, var valg rundt alkohol, fortsatt preget av negative forventinger, og det framsto som at disse var basert på foresattes tanker om ungdommer og fyll, og at man måtte vente med alkohol til de ble 18. For disse informantene opplevdes det helt greit å gå ut med venner uten å drikke alkohol. Dette samsvarer med tidligere studier som viser at ungdommer i dag opplever mer heterogenitet, at det er derfor mulig å omgås andre uten å drikke alkohol, og på denne måten ikke føle seg like utsatt for drikkepress (Månsson et al., 2020; Törrönen et al., 2019)

Funnene viste videre, at for de informantene som valgte å drikke alkohol, selv om foresatte ikke tillot det, fortalte at de strenge holdningene som foresatte hadde, gjorde at de drakk mindre og ikke festet like ofte som sine venner. Selv om de opplevde at deres foresatte ikke forsto dem, framsto ikke som noe ønske å gjøre opprør mot de strenge reglene foresatte hadde satt. De uttrykte heller at de var glade for de strenge holdningene foresatte hadde, og at dette var blant annet med på å gi de gode verdier og bidra til at de hadde et sunt forhold til alkohol. Dette kan også tolkes som at det er en forståelse for at det er viktig for foresatte å sette strenge regler, da det handler om omsorg.

Funnene viste at informantene ble påvirket av foresattes holdninger og at de opplevde foresatte holdninger som noe viktig. Dette samsvarer med tidligere studier, som viser at ungdommer ofte vil tilpasse seg foresattes bekymringer og holdninger rundt alkohol (Buvik et al., 2021; Scheffels et al., 2020; Törrönen et al., 2019; Aalmen & Henriksen, 2018).

Funnen viste mest til den «ikke-alkohol spesifikk» påvirkningen, at oppdragelsstil og familiemiljø påvirker ungdommers drikkemønster (Cleveland et al., 2014). Når det gjaldt den «alkohol spesifikke» påvirkningen, at ungdommer påvirkes av foresattes egen adferd rundt alkohol (Cleveland et al., 2014), var derimot mer utfordrende å se like tydelige mønstre. En av

informanten opplevde at foresattes drikkemønster, som besto av måtehold, var av inspirasjon, og at både informanten og søsken hadde likt drikkemønster som deres foresatte. Dette er et eksempel som kan vise «alkohol spesifikk» påvirkning, gjennom modellering av adferd (Bandura & Walters, 1977). Men ifølge Bandura, er det ikke bare den fysiske adferden som blir modellert, man vil også modellerer holdninger og det følelsesmessige språket til andre (Smith et al., 2002). Ut ifra funnene, og i lys av SCT (Hirschi, 1969), hvor sterke emosjonelle bånd mellom foresatte og ungdommer, bidrar til at foresatte har større påvirkningskraft, kan det tolkes som at ungdommer tilpasser seg de holdningene ungdommene selv har. På denne måten kan det ikke utelukkes at foresatte, gjennom de tette relasjonene de har med ungdommene, er en av flere bidragsyter til de normene ungdommer har rundt alkohol, som kan sees i sammenheng med tidligere analyser, om at endringer i relasjonene mellom ungdommer og foresatte i dag, er med på å påvirke ungdommer til å debuterer senere og drikke mer moderat (Bhattacharya, 2016; Pape et al., 2018)

At informantene opplevde at foresatte hadde en viktig betydning av hvordan ungdommer drakk og festet; hvor de som drakk mye hadde foresatte som ikke brydde seg og drakk mye selv, eller at de som ikke drakk hadde kontrollerende foresatte, viser hvor viktig ungdommer oppfatter at foresatte er, når det kommer til hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol.

6.2 Oppsummering

I denne masteroppgaven har jeg sett på hva det er som preger samtalene mellom foresatte og ungdommer som går i 1.klasse på videregående skole, og hvordan ungdommer i denne aldersgruppen snakker om å bli påvirket av sine foresatte.

Resultatene viser at samtalene mellom ungdommer og foresatte rundt alkohol er relasjonsbaserte, hvor det er særlig ungdommer med tette og nære relasjoner som opplever å ha åpne samtaler med sine foresatte. Samtalene er vennskapelige, og er preget av gjensidighet og tillitt, hvor begge parter får lov til å uttrykke sine meninger og bekymringer, og hvor det skapes rom for forhandlinger. Samtalene på videregående er også preget av at foresatte er innforstått med at alkohol har blitt en mer naturligere del av ungdommenes sosiale liv, og er i derfor i større grad lagt opp til at man diskuterer hvor mye man skal drikke og hvordan man skal oppføre seg på fest. Forhandlingen kan også innebære at foresatte kjøper alkohol, og på denne måten bestemmer hvor mye og hva som skal drikkes. Samtalene er også preget av

ærlighet, hvor ungdommer opplever det som viktig å fortelle sine foresatte at de kommer til å drikke, eller at de skal en plass hvor det kommer til å bli servert alkohol, slik at foresatte er mer forberedt.

For noen er slike samtaler en forlengelse av hvordan samtalen har vært på ungdomsskolen, bare at alkohol er nå i større grad en del av forhandlingene. Mens for andre er det først nå man begynner å snakke åpent om alkohol med sine foresatte.

Foresatte er engasjerte i ungdommens fritid, også når det kommer til det mer sosiale. Derfor har mye av samtalen rundt alkohol, også en mer praktisk karakter. Dette kan handle om å organisere, som å kjøre de til og fra fest, eller sikre at man holder kontakt når man er ute med venner. Samtalene handler også i stor grad om at foresatte ønsker å vise sin tilstedeværelse, selv om de ikke er der, som at de skal ringe hjem om det skjer noe, og at foresatte vil komme og hente dem. Å holde kontakt mens man er ute med venner, er derfor noe som begge parter har fordeler av.

Ungdommer opplever at foresatte er viktige støttespillere i deres liv, og når det kommer til å sette regler rundt alkohol, handler dette for ungdommen i større grad om at foresatte viser omsorg, enn at foresatte ønsker å begrense dem. Ungdommer lytter derfor på foresatte råd, enten det gjelder å ikke drikke, eller ikke drikke for mye, og ungdommer med gode relasjoner med foresatte, ønsker i stor grad å innfri de forventningene foresatte har.

Samtaler om alkohol kan derfor være ett samarbeid, hvor foresatte er med på å «styre» ungdommer til å ta bestemte valg rundt alkohol.

I tillegg til at ungdommer i dag opplever at foresatte er med på å påvirke hvordan valg de tar når det kommer til alkohol, opplever de også at foresatte er en av de viktigste faktorene for hvordan ungdommer drikker og fester.

6.3 Metodediskusjon

I dette underkapittelet vil jeg redegjøre for valg jeg har gjort. Underkapittelet er delt i to deler, hvor jeg først vil redegjøre for styrker og svakheter med datasettet til studien. Deretter vil jeg diskutere studiens pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.

6.3.1 Stryker og svakheter med datasettet

Innenfor kvalitativ metode er det vanlig at det er forskeren selv som samler inn data, og videre analysere, tolke den, og omformulerer den til en vitenskapelig tekst. I kvalitative studier er man derfor ikke bare avhengig av konteksten studien befinner seg, det er også nødvendig å ta hensyn til forskerens egne perspektiver og posisjoner har betydning for hvordan kunnskap som kommer fram (Malterud, 2002). Da jeg til denne oppgaven fikk tilgang til materialet gjennom FHI, hvor jeg ikke har bidratt med hverken rekruttering, intervju eller transkribering, er oppgaven litt særstilling, da jeg som forsker ikke har bidratt i alle ledd, noe som er vanlig innenfor kvalitativ metode (Malterud, 2017). Dette bidrar til en rekke styrker og svakheter som er viktig å redegjøre for, før jeg starter med vurdering av kvalitetskriteriene, da dette kan ha hatt påvirkning på resultatene.

Jeg opplevde at var flere fordeler med å det å få tilgang til data fra en undersøkelse fra FHI . FHI er statelig forvaltningsorgang, og prosjektet størrelse gjorde at det var mulig å innhente datasett fra informater fra flere skoler i ulike regioner i Norge. Dette ville ha vært utfordrende for meg om jeg skulle ha innhentet data selv, hvor jeg med høyere sannsynlighet har måttet jobbet med et mindre, mer lokalt og muligens et mer homogent utvalg, som igjen ville ha hatt påvirkningen på resultatene i oppgaven. En annen fordel med datasettet var at de var utført av erfarne forskere ved FHI (Scheffels et al., 2020), som jeg selv opplevde å være av god kvalitet. Da jeg ikke utførte intervjuene selv, trengte jeg ikke å vurdre om mine egne holdninger og oppfatninger kunne ha vært med på å påvirke intervjuene i en bestemt retning. Med andre ord, det var ikke behov for å gjøre vurderinger av min personlige refleksivitet (Wilken, 2008) på dette stadiet. Samtidig måtte jeg også ta det for gitt at de som hadde stått for intervjuet, var etter beste evne nøytrale, og det som ble presentert i datasettet var infromatenes egne oppfattelser og meninger.

Andre fordeler av å ikke rekrutere, gjøre intervjuer og transkribere, var at jeg hadde mer tid tilgjengelig til å sette meg inn i og jobbe med analysearbeidet. Og som jeg skrev i avsnitt 5.4 om etiske vurderinger, hadde jeg ikke kjennskap til hvem informatene var og oppevarte heller ikke sensitiv informasjon, hadde derfor ikke like stort ansvar med tanke på personvern, som jeg ville ha hatt hvis jeg selv skulle ha stått for innsamling av data.

En av ulempene med å jobbe med datamaterialet fra «Mitt liv» -undersøkelsen, var størrelsen på datamaterialet. Intervjuene var tenkt til å dekke en rekke temaer, og de var derfor store og omfattende. Store og omfattende datasett kan gjøre analysearbeidet mer utfordrende (Malterud, 2017). En annen utfordring med å ikke selv bistå i de ulike leddene i kvalitativ metode, er at man ikke har noe kjennskap til materialet før man starter med analysearbeidet. Bidrar man i flere leddene av kvalitativ forskning, er ikke uvanlig at man starte med analysearbeidet allerede under intervjuene (Brinkmann & Kvale, 2009). Dette, sammen med størrelsen av datasettet, gjorde at jeg måtte sette av god tid og jobbe systematisk under de første trinnene i systematisk tekstkondensering.

6.3.2 Kvalitetskriterier i kvalitativ metode: Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

For å kunne vurdere kvaliteten på studien jeg har gjort, vil jeg benytte meg av kriteriene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet som indikatorer på kvaliteten av studien (Tjora, 2021).

Både gyldighet og pålitelighet handler om å se på sammenhenger i studien, og gjøre refleksjoner rundt de ulike valgene man har tatt under forskningsprosessen (Tjora, 2021).

Et prosjekt med høy gyldighet har en logisk sammenheng mellom forskningsprosjektets utforming og funn, og problemstillingen som er satt (Tjora, 2021). For å styrke gyldigheten i denne, oppgaven har jeg etter beste evne redegjort for valgene som har blitt gjort. Deriblant har jeg vist til at det er oppgavens problemstilling som har lagt føring for valg av metode og forskningsdesign, samt vært detaljert i metodekapittelet, slik at leserne kan få bedre forståelse rundt grunnlagene til de ulike valgene som har blitt tatt.

Jeg har også gjort grundige vurderinger rundt litteraturen som studien er vektlagt på. Mye av bakgrunns materialet i kapittel 2 er basert på, er forskningsartikler jeg mottak fra min eksterne veileder ved FHI, som er egne studier de har gjort gjennom å bruke datamaterialet fra «mitt liv» undersøkelsen, og artikler de selv har brukt i sin egen forskning. I tillegg gjorde jeg egne litteratursøk, hvor jeg i forkant fikk jeg gode råd fra både mine eksterne og interne veiledere, om etter beste evne å søke etter litteratur som bygget på kvalitative studier, der det var behov for det, og innhente litteratur som var av en nyere dato, dette for å øke relevansen for problemstillingen. Jeg foreholdte meg også til de siste rapportene fra både Ungdata undersøkelsen, Nova rapporten (Bakken, 2021) og ESPAD rapporten for 2019 (Group, 2020).

På bakgrunn av dette vurderer jeg at litteraturen som er benyttet i denne oppgaven er av god kvalitet, og kan sees i sammenheng med oppgavens problemstilling.

Pålitelighet handler mer om den intern sammenheng i forskningsprosjektet, at det er sammenheng mellom empiri, analyse og resultatene, og at disse ikke er styrt av personlige, politiske eller andre faktorer som det ikke er redegjort for i forskningsprosjektet. Det er derfor nødvendig innenfor pålitelighet, å diskutere både forskerens og informantenes egne utgangspunkter (Tjora, 2021).

Det var derfor viktig å vurdere og drøfte min egen forforståelse tidlig i forskningsprosessen. Malterud beskriver forforståelse som en «ryggsekk» man tar med seg inn i prosjektet, som inneholder våre egne erfaringer, hypoteser, holdninger, faglige perspektiver mm. Dette innholdet skal man ikke kvitte seg med når man går inn i et forskningsprosjekt, men man skal være klar over hva «ryggsekken» inneholder, og at dette vil være med å prege forskningen og resultatene (Malterud, 2017). For min del var jeg klar over at jeg hadde i forkant av studien lest en del litteratur og nyhetsartikler som omhandlet dagnes generasjon ungdommer, den såkalte «generasjon Z», og hadde derfor en egeninteresse i temaet jeg skulle fordype meg i, som igjen kunne påvirke min forforståelse, ved at jeg for eksempel kunne la analysen min bli preget av det jeg oppfattet som interessant i litteraturen, og som nødvendigvis ikke trengte å være det mest reelle i forhold til problemstillingen jeg hadde satt. I tillegg måtte jeg vurdere at deler av denne litteraturen som jeg hadde lest, som for eksempel *iGen* (Twenge, 2017) og *The coddling of The American mind* (Lukianoff & Haidt, 2019) var begge basert på amerikansk kontekst og forskning, og at dette var faglige perspektiver jeg tok med inn i forskningen. Det var også nødvendig å være klar over at mine egne erfaringer og opplevelser fra min egen ungdomstid på 90 tallet var også noe som kunne påvirke min forforståelse, og sette føringer for hva jeg så etter i arbeidet med analysen. Det samme kunne sies min egen rolle som foreldre. Dette var noe jeg prøvde å være så bevisst på gjennom hele analyseprosessen, og jobbet aktivt for å skille mine erfaringer fra informantenes hverdagsliv. Dette var overraskende utfordrende, men mens jeg jobbet analysen, jobbet jeg også aktivt med å stille meg selv spørsmål om det jeg valgte som både koder og hovedtemaer, var basert på at det ville kunne svare på problemstillingen, eller om det var jeg selv som fant det interessant på bakgrunn av mine egne oppfattelser.

Det var også viktig å gjøre vurderinger rundt informantene i studien. «Mitt liv» undersøkelsen er en longitudinell undersøkelse, hvor den kvalitative delen baserer seg på flere intervjuer over en periode over 5 år. Deltagelse var frivillig, og deltagere sto fritt til å trekke seg fra undersøkelsen gjennom hele denne perioden (Brunborg et al., 2019). Alle informantene til denne studien gikk i 1.vgs, og hadde derfor vært med relativt lenge i prosjektet, med flere intervjuer. Man kan derfor ikke utelukke, at siden disse informantene viste hva de gikk til, hadde dette igjen påvirkning på hvordan de svarte. Svarene ville kanskje vært ulik om man hadde intervjuet informantene for første gang. Man ville også få ulike svar fra de ungdommene som valgte å ikke delta i «Mitt liv» prosjektet, og fra de som valgte å trekke seg. Samtidig bør det også nevnes at intervjuene ble gjort før Covid-19 pandemien, og lignende intervjuer gjort i dag, kunne igjen ha blitt påvirket av dette, gjennom endringer i relasjoner som et resultat av «Lock Down». Samtidig viser tall fra Ungdata at nedstengingen av samfunnet hadde lite utslag på hvordan informantene opplevde foresatte som støttepersoner og tid brukt sammen med sine foresatte (Bakken, 2021).

På bakgrunn av dette, kan jeg argumentere for at resultatene i denne studien ville ha vært en annen hvis prosjektet hadde blitt utført av noen andre, og om datasettet hadde bestått av andre informanter. Det kan derfor være mye kunnskap der ute som kan være viktig med tanke på studiens problemstilling, men at dette ikke blir dekket i denne masteroppgaven.

Samtidig vil jeg å argumentere for at dette ville mest sannsynlig kun ha bidratt til andre nyanser rundt spørsmål rundt foresattes holdninger og samtaler rundt alkohol, og ikke nødvendigvis andre funn. En av styrkene i denne studien er at mye av det samme går igjen hos mange av informantene, dette til tross for et utvalg er av en relativ stor størrelse, med et stort geografiske omfang. Dette kan også styrkes ytterligere, ved at det var flere sammenhenger med funn i denne studier, og den tidligere forskningen jeg har referert til i denne oppgaven.

I lys av studiens styrker, kan det også være viktig å trekke fram svakheter i studien. En av svakhetene er, at til tross for at utvalget var fordelt med informanter som gikk på skoler i områder med ulike ressurser, legger ikke studiens funn noe vekt på sosialøkonomi, og hva dette kunne ha å si for de endelige resultatene. Dette handler om at jeg syntes det var vanskelig å kunne gjøre slike vurderinger på bakgrunn av mine funn, og ønsket derfor mest mulig å unngå eventuelt syning. Jeg utelukker derfor ikke at det kunne vært mulig å hente

kunnskap rundt dette, og at dette kunne være med på å påvirke resultatene hvis studien ble utført av noen andre.

Det siste kvalitetskriteriet i kvalitativ metode er generaliserbarhet. Generaliserbarhet går også under navnet overførbarhet, som handler om hvorvidt forskningen er relevant i en større sammenheng, utenom det aktuelle forskningsprosjektet (Tjora, 2021). Generaliserbarhet i kvalitativ metode, skiller seg fra den kvantitative forskningsdesignen, hvor man kan generalisere fra et utvalg til en populasjon (Nadim, 2015). Funnene fra dette forskningsprosjektet er basert på informantenes subjektive erfaringer, oppfatninger og opplevelser, altså basert på livsverdener til 20 ulike informanter. De kan derfor ikke belyse hvordan alle ungdommer på 1.vgs kommuniserer med sine foresatte om alkohol. Dette gjør at utvalget i denne studien ikke er representativt. Og som nevnt under *pålitelighet*, vil en annen lignende studie med et annet utvalg vil ikke kunne gi akkurat de samme resultatene. Det vil derfor være utfordrende å generalisere studiens resultater over til andre sammenhenger. Samtidig er også overførbarhet en forutsetning for at kunnskap skal kunne deles med andre (Malterud, 2017), og man har derfor behov for å ta stilling til generalisering i kvalitativt forskningsdesign, men at dette gjøres her på en annen måte (Tjora, 2021). Som Malterud beskriver, kan et funn fra en særegen kontekst også bidra til forståelse, ved at det forteller noe viktig om et allment fenomen (Malterud, 2017). Dette velger jeg å tolke på denne måten; at for eksempel gode relasjoner mellom ungdommer og foresatte, vil kunne skape et universelt utgangspunkt for ungdommen, som vil kunne gjøre funnene overførbare i det forebyggende arbeidet, å lenge deler av utvalget presenterer disse relasjonene. Dette argumentet kan styrkes ytterligere ved å også her, trekke inn de mange likheter mellom svarene til de ulike informantene i dette forskningsprosjektet, og at deler av funnene samsvarer godt med tidligere forskning.

7.0 Konklusjon

Selv om trenden viser at ungdommer i dag debutterer senere og drikker mer moderat (Bakken, 2021; Group, 2020), er fyll fortsatt vanlig i den yngre delen av befolkningen (Kvaavik & Rossow, 2018), og alkoholbruk er den største risikofaktoren for tap av friske leveår hos yngre mennesker (Griswold et al., 2018; omsorgsdepartementet, 2021). Innenfor forebyggende arbeid kan kunnskap fra denne studien bidra til å gi en økt forståelse av hvor betydningsfulle foresatte er for ungdommer når det kommer til alkohol, og hvordan de kan ha en påvirkende rolle i hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol. Dette gjelder også når ungdommer går på videregående skole, hvor alkohol blir mer vanlig og mer sosialt akseptert.

Funnene i denne studien viser at ungdommer opplever foresattes holdninger rundt alkohol som viktig og avgjørende for hvordan man drikker, og at tette og nære relasjoner mellom foresatte og ungdommer er med på å påvirke valg rundt alkohol hos ungdommer, samt en økt tilstedeværelse i ungdommers sosiale liv, kan være med på å påvirke hvordan valg ungdommer tar rundt alkohol, også på videregående skole.

Det rapporteres om få norske forebyggingstiltak med foreldre i sentrum i Norge i dag (Bolstad et al., 2010). Kunnskap fra denne studien kan bidra med å dekke eventuelle kunnskapshull, som vil kunne være viktig for hvordan man fordeler ressursene i det forebyggende arbeidet i framtiden

Referanseliste

- Amundsen, E. J., Rossow, I., & Skurtveit, S. (2005). Drinking pattern among adolescents with immigrant and Norwegian backgrounds: a two-way influence? *Addiction, 100*(10), 1453-1463.
- Association, W. M. (2013). World Medical Association Declaration of Helsinki: ethical principles for medical research involving human subjects. *Jama, 310*(20), 2191-2194.
- Babor, T. F., Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Grube, J. W., & Graham, K. (2010). Alcohol: no ordinary commodity: research and public policy.
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021, Nasjonale resultater* O.-. Storbyuniversitetet.
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1). Englewood cliffs Prentice Hall.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic psychology monographs*.
- Bègue, L., & Roché, S. (2009). Multidimensional social control variables as predictors of drunkenness among French adolescents. *Journal of adolescence, 32*(2), 171-191.
- Benda, B. B. (1997). An examination of a reciprocal relationship between religiosity and different forms of delinquency within a theoretical model. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 34*(2), 163-186.
- Bhattacharya, A. (2016). Youthful abandon: Why are young people drinking less. *London: Institute of Alcohol Studies*.
- Blaasvær, N., Ames, H. (2019). *Sammenhenger mellom foreldrepraksiser og barns trivsel: en systematisk kartleggingsoversikt*. Folkehelseinstituttet.
- Bolstad, A., Endresen, E., Iversen, E., & Skutle, A. (2010). Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid. En kunnskapsoppsummering. In: Bergen: Bergensklinikkene.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2009). Det kvalitative forskningsintervju. *Gyldendal akademisk*.
- Brittner, M. R., Pugh, B., Soren, K., Richter, L., & Stockwell, M. S. (2018). Frequency of parent-adolescent alcohol-specific communication and adolescent perceptions of alcohol. *Clinical pediatrics, 57*(11), 1332-1339.
- Brown, S. A., Creamer, V. A., & Stetson, B. A. (1987). Adolescent alcohol expectancies in relation to personal and parental drinking patterns. *Journal of abnormal psychology, 96*(2), 117.

- Brunborg, G. S., Scheffels, J., Tokle, R., Buvik, K., Kvaavik, E., & Andreas, J. B. (2019). Monitoring young lifestyles (MyLife)-a prospective longitudinal quantitative and qualitative study of youth development and substance use in Norway. *BMJ open*, 9(10), e031084.
- Buvik, K., Tokle, R., Bilgri, O. R., & Scheffels, J. (2021). Alcohol use in adolescence: a qualitative longitudinal study of mediators for drinking and non-drinking. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 1-9.
- Caluzzi, G., MacLean, S., Livingston, M., & Pennay, A. (2021). “No one associates alcohol with being in good health”: Health and wellbeing as imperatives to manage alcohol use for young people. *Sociology of Health & Illness*, 43(2), 493-509.
- Christiansen, B. A., & Goldman, M. S. (1983). Alcohol-related expectancies versus demographic/background variables in the prediction of adolescent drinking. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(2), 249.
- Cleveland, M. J., Reavy, R., Mallett, K. A., Turrisi, R., & White, H. R. (2014). Moderating effects of positive parenting and maternal alcohol use on emerging adults' alcohol use: Does living at home matter? *Addictive Behaviors*, 39(5), 869-878.
- Dalgard, O. S., Mathiesen, K. S., Nord, E., Ose, S. O., Rognerud, M. A., & Aarø, L. E. (2011). Bedre føre var.. Psykisk helse: Helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger. *rapport Nasjonalt folkehelseinstitutt*.
- de Looze, M., Vermeulen-Smit, E., Ter Bogt, T. F., van Dorsselaer, S. A., Verdurmen, J., Schulten, I., Engels, R. C., & Vollebergh, W. A. (2014). Trends in alcohol-specific parenting practices and adolescent alcohol use between 2007 and 2011 in the Netherlands. *International Journal of Drug Policy*, 25(1), 133-141.
- de Looze, M. E., van Dorsselaer, S. A., Monshouwer, K., & Vollebergh, W. A. (2017). Trends in adolescent alcohol use in the Netherlands, 1992–2015: Differences across sociodemographic groups and links with strict parental rule-setting. *International Journal of Drug Policy*, 50, 90-101.
- Dolev-Cohen, M., & Ricon, T. (2020). Demystifying sexting: Adolescent sexting and its associations with parenting styles and sense of parental social control in Israel. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 14(1).
- Drefvelin, C. (2016). *Generasjon anti-opposisjon*. nrk.no. Retrieved 03.09 from https://www.nrk.no/dokumentar/xl/hva-skjedde-med-ungdomsopproret_-1.12968848
- Durkheim, E. (2005). *Suicide: A study in sociology*. Routledge.
- Friese, B., Grube, J. W., Moore, R. S., & Jennings, V. K. (2012). Parents' rules about underage drinking: A qualitative study of why parents let teens drink. *Journal of Drug Education*, 42(4), 379-391.
- Fromme, K., & D'Amico, E. J. (2000). Measuring adolescent alcohol outcome expectancies. *Psychology of Addictive behaviors*, 14(2), 206.

- Goldman, M. S., Brown, S. A., & Christiansen, B. A. (1987). Expectancy theory-thinking about drinking.
- Griswold, M. G., Fullman, N., Hawley, C., Arian, N., Zimsen, S. R., Tymeson, H. D., Venkateswaran, V., Tapp, A. D., Forouzanfar, M. H., & Salama, J. S. (2018). Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016. *The Lancet*, *392*(10152), 1015-1035.
- Group, E. (2020). *ESPAD Report 2019*.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency* (Vol. 47). University of California Press,.
- Hirschi, T. (2017). *Causes of delinquency*. Routledge.
- Hops, H., Duncan, T. E., Duncan, S. C., & Stoolmiller, M. (1996). Parent substance use as a predictor of adolescent use: A six-year lagged analysis. *Annals of Behavioral Medicine*, *18*(3), 157-164.
- Jones, B. T., Corbin, W., & Fromme, K. (2001). A review of expectancy theory and alcohol consumption. *Addiction*, *96*(1), 57-72.
- Järvinen, M., & Gundelach, P. (2007). Teenage drinking, symbolic capital and distinction. *Journal of Youth Studies*, *10*(1), 55-71.
- Koutakis, N., Stattin, H., & Kerr, M. (2008). Reducing youth alcohol drinking through a parent-targeted intervention: the Örebro Prevention Program. *Addiction*.
- Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., & Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical psychology review*, *25*(7), 841-861.
- Kvale, S. (1994). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications, Inc.
- Kvaavik, E., & Rossow, I. M. (2018). Alkohol i Norge.
- Larm, P., Livingston, M., Svensson, J., Leifman, H., & Raninen, J. (2018). The increased trend of non-drinking in adolescence: the role of parental monitoring and attitudes toward offspring drinking. *Drug and Alcohol Review*, *37*, S34-S41.
- Leigh, B. C. (1987). Beliefs about the effects of alcohol on self and others. *Journal of Studies on Alcohol*, *48*(5), 467-475.
- long Foley, K., Altman, D., & Wolfson, M. (2004). Adults' approval and adolescents' alcohol use. *Journal of Adolescent Health*, *35*(4), 345. e317-345. e326.
- Looze, M. d., Raaijmakers, Q., Bogt, T. t., Bendtsen, P., Farhat, T., Ferreira, M., Godeau, E., Kuntsche, E., Molcho, M., & Pförtner, T.-K. (2015). Decreases in adolescent weekly alcohol use in Europe and North America: evidence from 28 countries from 2002 to 2010. *The European Journal of Public Health*, *25*(suppl_2), 69-72.

- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven), Helse- og omsorgsdepartementet (2011). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2011-06-24-29>
- Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven), Helse- og omsorgsdepartementet (1989). <https://lovdata.no/pro/NL/lov/1989-06-02-27>
- Lukianoff, G., & Haidt, J. (2019). *The coddling of the American mind: How good intentions and bad ideas are setting up a generation for failure*. Penguin.
- Lund, I., & Scheffels, J. (2019). 15-year-old tobacco and alcohol abstainers in a drier generation: Characteristics and lifestyle factors in a Norwegian cross-sectional sample. *Scandinavian Journal of Public Health*, 47(4), 439-445.
- Lundborg, P. (2007). Parents' willingness to provide alcohol and adolescents' alcohol use—Evidence from Swedish data. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 2(1), 60-70.
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning—forutsetninger, muligheter og begrensninger. *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4 ed.). Universitetsforlaget.
- Mead, M. (1969). The generation gap. *Science*, 164(3876), 135-135.
- Mead, M. (1970). *Broen over Generasjonskløften* (R. Valen, Trans.; 1 ed., Vol. 1). Nation History press/Doubleday & Company, Inc
- Moshuus, G. H. (2004). Norsk foreldreskap—en øvelse i likhetskultur. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 4(1).
- Møller, S. P., Pisinger, V. S. C., Christensen, A. I., & Tolstrup, J. S. (2019). Socioeconomic position and alcohol-related harm in Danish adolescents. *J Epidemiol Community Health*, 73(9), 839-845.
- Mørland, J. (2003). Biologiske virkningsmekanismer og noen kliniske effekter av alkohol. *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
- Månsson, J., Samuelsson, E., & Törrönen, J. (2020). Doing adulthood—doing alcohol: what happens when the ‘sober generation’ grows up? *Journal of Youth Studies*, 1-16.
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 23(3), 129-148.
- Nash, S. G., McQueen, A., & Bray, J. H. (2005). Pathways to adolescent alcohol use: Family environment, peer influence, and parental expectations. *Journal of Adolescent Health*, 37(1), 19-28.
- Noller, P., & Callan, V. (2015). *The adolescent in the family*. Routledge.

- omsorgsdepartementet, H. o. (2021). *Nasjonal alkoholstrategi. En helsefremmende og solidarisk alkoholpolitikk. 2021–2025.*
- Organization, W. H. (2019). *Global status report on alcohol and health 2018.* World Health Organization.
- Pape, H., & Rossow, I. (2007). Farlig fyll. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 7(1).
- Pape, H., Rossow, I., & Brunborg, G. S. (2018). Adolescents drink less: how, who and why? A review of the recent research literature. *Drug and Alcohol Review*, 37, S98-S114.
- Pennay, A., Livingston, M., & MacLean, S. (2015). Young people are drinking less: it is time to find out why. In (Vol. 34, pp. 115-118): Wiley Online Library.
- Raitasalo, K., Simonen, J., Tigerstedt, C., Mäkelä, P., & Tapanainen, H. (2018). What is going on in underage drinking? Reflections on Finnish European school survey project on alcohol and other drugs data 1999–2015. *Drug and Alcohol Review*, 37, S76-S84.
- Room, R. (1997). Alcohol, the individual and society: what history teaches us. *Addiction*, 92, S7-S11.
- Rossow, I., Keating, P., Felix, L., & McCambridge, J. (2016). Does parental drinking influence children's drinking? A systematic review of prospective cohort studies. *Addiction*, 111(2), 204-217.
- Rossow, I., Pape, H., & Baklien, B. (2010). *Tiltak for å begrense alkoholrelaterte skader og problemer.*
- Rossow, I., Pape, H., & Storvoll, E. E. (2005). Beruselsens kilder–hvordan ungdom skaffer seg alkohol. *Tidsskrift for Den norske legeforening.*
- Rossow, I., Storvoll, E. E., & Pape, H. (2007). Håndheves aldersgrensen for å få kjøpt alkohol? *Tidsskrift for Den norske legeforening.*
- Sandvik, H., & Hunskår, S. (2017). Legevaktkontakter på grunn av forgiftning i Norge 2006–15. *Tidsskrift for Den norske legeforening.*
- Scheffels, J., Buvik, K., Tokle, R., & Rossow, I. (2020). Normalisation of non-drinking? 15–16-year-olds' accounts of refraining from alcohol. *Drug and Alcohol Review*, 39(6), 729-736.
- Simonen, J., Kataja, K., Pirskanen, H., Holmila, M., & Tigerstedt, C. (2017). Trusting and misleading. Parents' and children's communication and negotiation about alcohol as described by teenagers. *Addiction Research & Theory*, 25(4), 342-348.
- Siobhan M. Ryan, A. F. J., Dan I. Lubman. (2010). Parenting factors associated with reduced adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 774 – 783.

- Skogen, J. C., Sivertsen, B., Lundervold, A. J., Stormark, K. M., Jakobsen, R., & Hysing, M. (2014). Alcohol and drug use among adolescents: and the co-occurrence of mental health problems. Ung@ hordaland, a population-based study. *BMJ open*, *4*(9), e005357.
- Skretting, A., Bye, E. K., Vedøy, T. F., & Lund, K. E. (2017). Rusmidler i Norge 2016. *Rusmidler i Norge: statistikk...*
- Smit, E., Verdurmen, J., Monshouwer, K., & Smit, F. (2008). Family interventions and their effect on adolescent alcohol use in general populations; a meta-analysis of randomized controlled trials. *Drug and alcohol dependence*, *97*(3), 195-206.
- Smith, P. K., Hart, C. H., Abecassis, M., Barrett, M. D., Bellmore, A., Bissaker, K., Buhs, E., Buchanan-Barrow, E., Bjorklund, D. F., & Brinton, B. (2002). *Blackwell handbook of childhood social development*. Blackwell Publishers Oxford, UK.
- Spear, L. P. (2018). Effects of adolescent alcohol consumption on the brain and behaviour. *Nature Reviews Neuroscience*, *19*(4), 197-214.
- Stark, R., & Bainbridge, W. S. (2013). *Religion, deviance, and social control*. Routledge.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child development*, *71*(4), 1072-1085.
- Stefansen, K., & Smette, I. (2006). Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep.... *Tidsskrift for samfunnsforskning*, *47*(1), 33-56.
- Stefansen, K., Smette, I., & Bossy, D. (2014). Angrep mot kjønnsfriheten: Unge jenters erfaringer med uønsket beføling. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, *38*(1), 3-19.
- Storvoll, E. E., Rossow, I., & Pape, H. (2010). Where do adolescents get drunk? A study of the relative importance of various drinking locations among Norwegian adolescents. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, *27*(3), 209-222.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (Vol. 4). Gyldendal Norsk forlag.
- Twenge, J. M. (2017). *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy--and Completely Unprepared for Adulthood--and What That Means for the Rest of Us* (1 ed., Vol. 1). Atria books.
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Cultural individualism is linked to later onset of adult-role responsibilities across time and regions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *49*(4), 673-682.
- Twenge, J. M., & Park, H. (2019). The decline in adult activities among US adolescents, 1976–2016. *Child development*, *90*(2), 638-654.
- Törrönen, J., Roumeliotis, F., Samuelsson, E., Kraus, L., & Room, R. (2019). Why are young people drinking less than earlier? Identifying and specifying social mechanisms with a pragmatist approach. *International Journal of Drug Policy*, *64*, 13-20.

- Urberg, K., Goldstein, M. S., & Toro, P. A. (2005). Supportive relationships as a moderator of the effects of parent and peer drinking on adolescent drinking. *Journal of Research on Adolescence*, 15(1), 1-19.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Routledge.
- Wilhite, E. R., & Fromme, K. (2015). Alcohol-induced blackouts and other negative outcomes during the transition out of college. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 76(4), 516-524.
- Wilken, L. (2008). Pierre Bourdieu, norsk utgave, oversatt av Vebjørn F. Andreassen, tapir akademisk forlag, Trondheim.
- Yap, M. B., Cheong, T. W., Zaravinos-Tsakos, F., Lubman, D. I., & Jorm, A. F. (2017). Modifiable parenting factors associated with adolescent alcohol misuse: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Addiction*, 112(7), 1142-1162.
- Ødegård, G., & Pedersen, W. (2021). Ungdommen. In: Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing).
- Øya, T., & Vestel, V. (2014). Generasjonskløfta som forsvant: Et ungdomsbilde i endring.
- Aalmen, T., & Henriksen, Ø. (2018). Å ha mammas stemme med på fest. En studie av hvordan ungdom beskriver påvirkning rundt eget alkoholbruk.

Intervjuguide enkeltintervjuer T4 pilot våren 2019

Skole

- Trivsel
- Linjevalg
- Type skole – elevmassen – gjenger grupper

Venner/familie/fritid/nærmiljø (endring før og nå)

- Bosituasjon/familie
- Fritid
- Venner/nettverk/kjæreste
- Vennskap
- Foreldre – forhold til foreldre
- Jobb/inntekt

Sosiale medier/populærkultur

- Sosiale medier
- Musikk
- Film/serier

Identitet

- Selvfølelse
- Prestasjonskrav og forventningspress
- Seg selv vs andre
- Personlige egenskaper/stil
- Idealer

Foreldre og sosial bakgrunn

- Beskrivelser av foreldre (egenskaper, relasjon, jobb etc)
- Forhold til foreldre
- Samvær med foreldre (hverdag og ferie)

SPØRSMÅL OM RUSMIDLER

Alkohol (samme spørsmål for tobakk, cannabis og illegale rusmidler)

- Vanlig på trinnet?
- Egen drikking – situasjoner – mengde
- Siste drikkesituasjon
- Årsaker til å drikke
- Positivt og negativt med alkohol

Fest

- Fest – frekvens/hvem&hvordan
- Bra fest?
- Sjekking
- Foreldre og fest (+samtaler)
- Er sjekking viktig på fest? Hvordan? (Rote/hooke/sex/partnere) (hvis ikke fest, hvordan skjer sjekking da)

Russetid

- Forventninger
- Hva er viktig

Politikk

- Politisk interesse og engasjement
- Hvorfor brukes de?

Skole og framtid

- Trivsel
- Faglige prestasjoner
- Planer etter vgs

Databehandleravtale

mellom

Folkehelseinstituttet

(Kristin Buvik)

og

[Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU),]

(Kristine Dahl)

1. Avtalens parter

1. Dataansvarlig: Folkehelseinstituttet, org. nr. 983 744 516, Lovisenberggata 8, 0456 Oslo.
2. Databehandler: Norges- miljø- og vitenskapelig universitet, org.nr. 969 159 570, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Fakultet for landskap og samfunn, Postboks 5003, 1432 Ås

Hver for seg omtalt som «Dataansvarlig», «Databehandler» eller «parten», og i fellesskap omtalt som «partene».

2. Avtalens hensikt

Avtalens hensikt er å sikre at partene oppfyller plikter etter lov om behandling av personopplysninger slik den gjelder til enhver tid med personvernforordningen 2016/679 - GDPR - implementert, og tilhørende forskrifter (heretter Personvernlovgivningen).

Avtalen regulerer Databehandlers behandling av personopplysninger på vegne av den Dataansvarlige. Avtalen skal sikre personopplysninger om de registrerte ikke brukes urettmessig eller komme uberettigede i hende.

3. Definisjoner

Dataansvarlig: en fysisk eller juridisk person, en offentlig myndighet, en institusjon eller ethvert annet organ som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke hjelpemidler som skal brukes.

Databehandler: en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institusjon eller ethvert annet organ som behandler personopplysninger på vegne av den behandlingsansvarlige.

Personopplysning: enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person. En identifiserbar fysisk person er en person som direkte eller indirekte kan identifiseres, særlig ved hjelp av en identifikator, f.eks. et navn, et identifikasjonsnummer, lokaliseringsopplysninger, en online-identifikator eller ett eller flere elementer som er spesifikke for nevnte fysiske persons fysiske, fysiologiske, genetiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sosiale identitet.

Sensitiv personopplysning: personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, overbevisning eller fagforeningsmedlemskap, samt behandling av genetiske opplysninger og biometriske opplysninger med det formål å entydig identifisere en fysisk person, helseopplysninger eller opplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering.

Behandling av personopplysninger: enhver bruk av personopplysninger, enten automatisert eller ikke, f.eks. innsamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, tilpasning eller endring, gjenfinning, oppslag, bruk, analyse, utlevering ved overføring, spredning eller alle andre former for tilgjengeliggjøring, sammenstilling eller samkjøring, begrensning, sletting eller tilintetgjøring.

Tredjepart: enhver annen fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institusjon eller ethvert annet organ enn den registrerte, den behandlingsansvarlige, databehandleren og de personer som under den behandlingsansvarlige eller databehandlerens direkte myndighet har fullmakt til å behandle personopplysninger, også selskap innen samme konsern.

Den registrerte: identifisert eller identifiserbar fysisk person som personopplysningen(e) kan knyttes til.

4. Avtalens formål og rammer (instruks)

Masterstudent Kristine Dahl skal analysere utvalgte kvalitative data fra FHI sitt prosjekt «Mitt Liv» og gjennomføre masteroppgaven «Dialogen mellom foresatte og ungdom om alkohol» ved Institutt for folkehelsevitenskap, LANDSAM, «NMBU».

Formålet med denne avtalen er å regulere utleveringen og bruken av dataen fra FHI til Databehandler og Kristine Dahl.

Dataene som skal utleveres er 20 anonymiserte kvalitative dybdeintervjuer. Data inneholder ikke personopplysninger.

Kristine Dahl skal analysere disse variablene i tråd med det som er avtalt med Kristin Buvik fra FHI og utarbeide en masteroppgave og skrive en artikkel som skal svare på følgende problemstillinger:

Hvordan er dialogen mellom ungdom og foreldre når det gjelder alkohol? Og på hvilken måte snakker ungdom i aldersgruppen 15 til 16 år om hvordan de påvirkes av foreldrenes holdninger til alkohol?

Dataen skal kun benyttes til dette formålet.

Databehandler skal omgående underrette Dataansvarlig dersom Databehandler mener at instruksjonen er i strid med Personvernlovgivningen.

5. Angivelse av behandlingsgrunnlag

Behandlingsgrunnlag er samtykke jf. GDPR artikkel 6 nr.1 a og GDPR artikkel 9 nr.2 a.

Prosjektet «Mitt Liv» er godkjent av Datatilsynet (referanse.: 15/01495) etter etisk vurdering av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (referanse.: 2016/137).

6. Dataansvarliges rolle og ansvar

Dataansvarlig bestemmer formålet med og rammene for behandlingen av personopplysningene og er blant annet ansvarlig for at:

- det foreligger et lovlig behandlingsgrunnlag for personopplysningene,
- Databehandler gis skriftlige instruksjoner for behandling av personopplysninger, angitt i punkt 4,
- det foretas vurdering av personvernkonsekvenser ved behov i henhold til GDPR artikkel 35,

- varsle Datatilsynet ved brudd på personopplysningssikkerheten uten ugrunnet opphold og senest 72 timer etter å ha fått kjennskap til det i tråd med GDPR artikkel 33, samt varsle den registrerte uten ugrunnet opphold om bruddet innebærer en høy risiko for vedkommendes rettigheter og friheter, jf. GDPR artikkel 34

Dataansvarlig skal påse at kravene er oppfylt i forbindelse med oppbevaring og bruk av personopplysningene hos Databehandleren, se nærmere om rett til innsyn og revisjon under.

7. Databehandlers plikter

Databehandler skal utføre sine oppgaver i tråd med de til enhver tid gjeldende lover og regler, og følge de rutiner og instruksjoner for databehandlingen som Dataansvarlig til enhver tid har bestemt skal gjelde.

Databehandler skal gjennomføre egnede lovpålagte tekniske og organisatoriske sikkerhetstiltak og plikter, og gi Dataansvarlig tilgang til sin sikkerhetsdokumentasjon.

Databehandler skal bistå, slik at Dataansvarlig kan ivareta sitt eget ansvar etter Personvernlovgivningen, jf. bla. GDPR artikkel 32 til 36.

Databehandleren skal bistå Dataansvarlig med å oppfylle vedkommendes plikt til å svare på anmodninger som den registrerte inngir med henblikk på å utøve sine rettigheter.

Databehandler er erstatningsansvarlig overfor de registrerte dersom feil eller forsømmelser hos Databehandler påfører de registrerte økonomiske eller ikke-økonomiske tap som følge av at deres rettigheter eller personvern er krenket.

I den grad Databehandler mottar anmodninger fra de registrerte selv, plikter Databehandleren, så snart som mulig, å varsle Dataansvarlig om slike anmodninger og å redegjøre for hvordan Databehandler vil følge dem opp.

Databehandler har ikke anledning til å overføre, eller inngå avtale om overføring, av personopplysningene som behandles på vegne av Dataansvarlig, til Tredjepart uten etter dokumentert instruks fra Dataansvarlig. I den grad Databehandler er forpliktet til å overføre personopplysninger etter unionsretten eller nasjonal rett, ref. art. 28 nr 3 bokstav a) plikter Databehandler å underrette Dataansvarlig skriftlig om slik utlevering før utlevering finner sted.

Dataansvarlig har, med mindre annet er avtalt eller følger av lov, rett til tilgang til, informasjon om og innsyn i personopplysningene som behandles og systemene som benyttes til dette formål. Databehandler plikter å gi nødvendig bistand til dette.

Databehandler har taushetsplikt om dokumentasjon og personopplysninger som vedkommende får tilgang til i henhold til denne avtalen, ref. helsepersonelloven § 21 flg. og forvaltningsloven § 13 flg., og skal sikre at kun Kristine Dahl behandler personopplysninger og personopplysninger som behandles for Dataansvarlig holdes atskilt fra andre opplysninger og tjenester. Autorisasjon kan kun gis til personer som har forpliktet seg til å behandle personopplysninger fortrolig (taushetserklæring) eller er underlagt lovfestet taushetsplikt. Denne bestemmelsen gjelder også etter avtalens opphør.

Dersom databehandler overtrer bestemmelsene i Personvernlovgivningen ved å fastsette formålene med og midlene for behandlingen, skal databehandleren anses for å være behandlingsansvarlig med hensyn til nevnte behandling.

8. Sikkerhet

Databehandler skal oppfylle de krav til sikkerhetstiltak som stilles etter Personvernlovgivningen og som Dataansvarlig ellers mener er nødvendig. Databehandler skal dokumentere rutiner og andre tiltak for å oppfylle disse kravene. Dokumentasjonen skal være tilgjengelig på Dataansvarliges forespørsel.

Databehandleren skal utarbeide sikkerhetsmål, -strategi, -organisering og redegjøre for roller og ansvar i samsvar med Personvernlovgivningen og følge opp dette med nødvendig internkontrollsystem.

Databehandler skal også utarbeide risikovurdering av egen, og eventuelle underleverandørers informasjonssikkerhet, og forelegge den for Dataansvarlig.

Databehandler skal etter særskilt avtale bistå Dataansvarlig i dennes arbeid med gjennomføring av risikoanalyse og utarbeiding av sikkerhetsstrategi.

9. Avvik

Databehandleren skal umiddelbart varsle Dataansvarlig om avvik det vil si en hendelse som har betydning for konfidensialitet, integritet eller tilgjengelighet av personopplysninger, som er av betydning for Dataansvarliges informasjonssikkerhet og den registrertes personvern, og så snart som mulig iverksette tiltak for å avhjelpe (lukke) avvikene og begrense skadevirkningene av dem. Datainnbrudd og omfattende forsøk på datainnbrudd, distribusjon av personopplysninger til uautoriserte mottakere, tyveri og annet tap av lagringsmedier (uavhengig av om disse er kryptert eller ikke) skal alltid meldes til Dataansvarlig. Avvik skal varsles til kontaktperson som angitt i punkt 16, både per e-post og telefon, med kopi til. Dataansvarliges Personvernombud skal også varsles, Erlend.Bakken@fhi.no.

Dataansvarlig melder avviket til Datatilsynet innen 72 timer med mindre det er lite trolig at bruddet vil medføre en risiko for fysiske personers rettigheter og friheter. Dataansvarlig er ansvarlig for å varsle de registrerte.

Databehandler skal bistå Dataansvarlig med varsling til Datatilsynet og registrerte ved avvik.

10. Sikkerhetsrevisjoner

Databehandler plikter å gjennomføre sikkerhetsrevisjoner jevnlig. Databehandler skal dokumentere at de har gjennomført sikkerhetsrevisjoner og skal sende kopi av revisjonsrapporten til Dataansvarlig.

Dataansvarlig kan også selv gjennomføre sikkerhetsrevisjon hos databehandler. Sikkerhetsrevisjonen kan omfatte gjennomgang av rutiner, stikkprøver, mer omfattende stedlige kontroller og andre egnede kontrolltiltak. Databehandler skal bistå Dataansvarlig ved gjennomføring av slike sikkerhetsrevisjoner.

11. Avtaiens varighet

Avtalen gjelder inntil masteroppgaven er ferdigstilt og godkjent, og vitenskapelig artikkel er sendt inn til tidsskrift likevel senest 01.07.2023.

12. Oppsigelse

Avtalen kan sies opp skriftlig av begge parter med en gjensidig oppsigelsesfrist på 3 måneder jf. pkt. 11 i denne avtalen.

13. Mislighold

Hver av partene kan si opp avtalen med øyeblikkelig virkning med skriftlig varsel til den andre dersom den ene parten misligholder en bestemmelse i avtalen, og misligholdet ikke rettes opp innen 30 dager etter mottak av skriftlig varsel som spesifiserer misligholdet og krever at det rettes opp.

Dataansvarlig kan kreve erstatning for økonomisk tap som feil eller forsømmelser fra Databehandlers side har påført Dataansvarlig, inkludert mislighold av vilkårene i denne avtalen, jf. også punkt 7 og 8.

14. Ved opphør

Ved opphør av denne avtalen plikter Databehandler å slette all data som behandles på vegne av Dataansvarlig, med mindre Dataansvarlig gir skriftlig beskjed om tilbakelevering. Dette gjelder også for eventuelle sikkerhetskopier. Databehandler skal slette eller tilbakelevere all data innen rimelig tid etter avtalens opphør og skal skriftlig bekrefte dette overfor Dataansvarlig.

15. Meddelelser

Meddelelser etter denne avtalen skal sendes skriftlig til:

Hos Dataansvarlig:
Kristin Buvik
Adresse: Postboks 222 Skøyen, 0213 Oslo
E-postadresse: kristin.buvik@fhi.no
Telefon: 934 27270

Hos Databehandler:
[Ingeborg Pedersen
Adresse: Postboks 5003, 1432 ÅS
E-postadresse: ingeborg.pedersen@nmbu.no
[90502902]

16. Lovvalg og verneting

Avtalen er underlagt norsk rett og partene velger Oslo tingrett som verneting. Dette gjelder også etter opphør av avtalen.

17. Signaturer

Denne avtalen er i to – 2 – eksemplarer, hvorav partene beholder hvert sitt.

Sted og dato

Elisabeth Kværne

Avdelingsdirektør
Folkehelseinstituttet

.....
[Annegreth Dietze-Schirdewahn,
Prodekan for forskning]
[Fakultet for landskap og samfunn]
[NMBU]

Jeg bekrefter med dette at jeg har lest og forstått innholdet av avtalen

Oslø 13.10.2021
Sted/dato

Kristine Dahl
Kristine Dahl